

Türkiye'nin Son 15 Yılında Siyasal ve Sosyal Kimlik Teşekkülü Süreci Analizi: Muhafazakâr Demokrat, “Müslüman Demokrat” ve “Dindar Demokrat” Tasavvurları -Yeni Bir Din Oluşturmanın Gerekliliği-

Mevlüt UYANIK¹

Özet

İnsan, toplumsal bir varlıktır, diğer insanlarla birlikte iş bölümü yaparak düzenli bir hayat sürmek ister. Emeğinin karşılığını görebileceği, doğuştan getirdiği temel haklarının güvence altında olduğu bir adalet ve özgürlüğün sağlandığı bir siyasal sistem içinde yaşamaktan da mutlu olur. Çünkü özgürlük ve güvenliğinin birbirine tercih edilmeyeceği bir ortamın nasıl sağlanacağı düşünce tarihinin en önemli soru/n/larından birisidir. Özellikle anarşi ve terör ile anılmaya başlayan İslam âlemi söz konusu olduğunda bu husus daha önem kazanmaktadır. Bu bağlamda ele alınacak **soru/n şudur:** Selçuklu-Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti kültürel sürekliliğini taşıyan Müslümanlar olarak anarşi ve terör ortamında temel insan haklarını (can, mal, ırz, akıl ve din) koruyan özgürlük ve güvenlik dengesini koruyan dindar ve demokratik bir tavır nasıl oluşturabiliriz? Bunu hayatımıza nasıl aksettirebiliriz? Bu konuda örnek alınabilecek alimler kim veya kimler olabilir?

Felsefi açıdan insanın varoluş amacı dünyada huzurlu ve mutlu bir hayat (Tahsilü's-saade) sürebilmektir. Platon'dan ilham alan Farabi de İslam felsefesinde erdemli bir yönetim ve ideal

devlet tasarımı üzerinde durmuştur. Bu total tasavvurların dışında yani siyasetin karmaşasından uzak durarak bir hayat tarzı yaşamının imkanı yok mudur? İnsanı mutsuz kılan mutlak doğruluk tasavvurlarından uzak durarak, kendi iç huzurunu sağlayarak, olumsuz dış şartlara karşı bireysel yetilerini geliştirerek bir hayat geçirmek ve bunu toplumdan uzaklaşmadan/inzivaya girmeden yapmanın imkânını müzakere etmek gerekir

Bildirinin hedefi; riyaset ve din tacirliğine düşmeden, yani dini siyasete alet etmeden temel ve doğal insan haklarını önceleyen dindar/Müslüman bir demokrat zihniyetin oluşumudur. Özellikle son 15 yıl içinde geliştirilen Muhafazakâr Demokrat ve Hıristiyan Demokrat kavramsallaştırmasından hareketle üretilen “Müslüman Demokrat” tasavvurunun tutarlılığı müzakere edilecektir. Daima itidalli ve müspet hareket içinde olunmasını gerektiren “Dindar Demokrat” kavramının İslamiyet'in yanlış temsili-nin önüne geçebileceğini, Cumhuriyet ve laiklik ilkeleriyle uyum içinde olabileceğini söyleyen Said Nursi'nin talebelerinden bir grup, nasıl oldu da 15 Temmuz 2017 terörist darbesine kalkıştı sorularının cevabı aranacaktır.

1. Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, (Çorum) İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Giriş

İnsan, toplumsal bir varlıktır, diğer insanlarla birlikte iş bölümü yaparak düzenli bir hayat sürmek ister. Emeğinin karşılığını görebileceği, doğuştan getirdiği temel haklarının güvence altında olduğu bir adalet ve özgürlüğün sağlandığı bir siyasal sistem içinde yaşamaktan da mutlu olur. Çünkü özgürlük ve güvenliğinin birbirine tercih edilmeyeceği bir ortamın nasıl sağlanacağı düşünce tarihinin en önemli soru/n/larından birisidir. Özellikle anarşi ve terör ile anılmaya başlayan İslam âlemi söz konusu olduğunda bu husus daha önem kazanmaktadır.

Esenlik ve barış anlamını taşıyan İslam, artık anarşi ve terörle özdeşleştirilmeye başlanmış ve İslamfobia gittikçe güçlenmektedir. Bunun oluşumunda sadece dış küresel güçler var diyerek sıyrılmanın da imkânı yoktur, çünkü Müslümanların bazıları ortaya koyduğu din tasavvurları ve çatışmalarla (Şii-Selefi) ve/ya gerçekleştirdiği eylemlerle dünyada İslam korkusunun artmasına vesile olmaktadır.²

Müzakereye açtığımız soru/n şudur: Selçuklu-Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti kültürel sürekliliğini taşıyan Müslümanlar olarak anarşi ve terör ortamında temel insan haklarını (can, mal, ırz, akıl ve din) koruyan özgürlük ve güvenlik dengesini koruyan dindar ve demokratik bir tavır nasıl oluşturabiliriz? Bunu hayatımıza nasıl aktirebiliriz? Bu konuda örnek alınabilecek

âlimler kim veya kimler olabilir?

Bu bağlamda takip edeceğimiz yöntem arayışı şudur: Felsefi açıdan insanın varoluş amacı dünyada huzurlu ve mutlu bir hayat (Tahsilu's-saade) sürebilmektir. Bu nedenle olsa gerek Platon'dan itibaren her filozof, ideal devlet tasarımları üzerinde durmuştur. Aristoteles, hocası Platon'un birey-aile ve toplum/siyaset ilişkisinin ideal tarzları üzerinde geliştirilen siyaset modelleri ve bunların açmazlarını gidermek için mutlak iyi ve doğru tasavvuruyla; şartlara göre iyi ve doğru tasavvurunu geliştirmiştir. Neticede O'nun ortaya koyduğu önerilerin çoğuna mevcut siyasal sistemler dikkat eder; ama insanın toplumsallığını adaletli bir ortamda gerçekleştirmesi için ortaya konulan yapılar mutsuzluğuna da neden olabilir.

Bu durumda yapılacak **en tutarlı tercih, siyasetin karmaşasından uzak durarak bir hayat tarzı yaşamaktır.** İnsanı mutsuz kılan mutlak doğruluk tasavvurlarından uzak durarak, kendi iç huzurunu sağlayarak, olumsuz dış şartlara karşı bireysel yetilerini geliştirerek bir hayat geçirmek ve bunu inzivaya girmeden yapmanın imkânını müzakere etmek gerekir.

Bu bağlamda düşünce tarihinde Epiküros siyasetten uzak durarak, toplumsal bozukluklardan etkilenmenin aza indirileceğini belirtir. Ölüm korkusu ve kitlelerin Tanrı tasavvurlarına yüklediği anlamlardan zihnini kurtaran insan mutluluğu elde edebilir der. Böylece insan iç

2 Mevlüt Uyanık, Selefi Zihniyet, Arap Baharı ve Türkiye, Araştırma yay. Ankara.2016, s. 42 vd; Dünyada İslamfobia'yı Besleyen Unsur Olarak Neo-Selefi Öğreti -Bir Zihniyet Analizi- 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 11; Nisan Mayıs Haziran.2015, ss. 319-343; a.mlf, Arap Baharının Mezhepçilik ve Kabilcilik Bağlamında Analizi, Eski ve Yeni Dergisi, sayı: 25, 2012, ss. 84-93; Arap Dünyasında Dönüşümler: Yemen, Kamu'da Sosyal Politika Dergisi, yıl 5, sayı.18, 2011/3, Ankara. Memur Sen, ss. 28-42

huzuruna ulaşabilir, düşünce hürriyetine kavuşabilir.³ Görüldüğü üzere, apolitik bir tutum aslında mevcut siyasal uygulamaların, yöneticiler ve kitlelerin Tanrı tasavvurlarının ortaya çıkardığı çatışma ortamının dışında bir seçenek sunması nedeniyele bizatihi politik bir tutumdur.

Ulaşılmamasını umduğumuz hedef şudur: Dini değerleri öncelikle itidalli bir hayat yaşamak isteyen kişi, Batı'daki Hristiyan Demokrat" nitelimesine uygun ve benzer bir tavrı "Müslüman Demokrat" kavramıyla gerçekleştirebilir, diye düşünüyorduk. Bunu AKP'nin kuruluşuyla birlikte "muhafazakâr demokrat" kavramı temellendirmesinin tutarsız olduğunu ifade etmek için temellendirmiştik. 15 Temmuz 2016 terörist saldırısından sonra "Müslüman Demokrat" kavramı yerine "Dindar Demokrat" kavramının müzakeresini kamuoyuna açarak bir özelleştirme yapmayı hedefliyoruz. Çünkü dış şartlardaki olumsuzluklarına rağmen bir sistemde önemli olan ilk öncül/önermedir, bununla çelişen uygulamalar/öncüller karşısında, önemli olan sistemi terk etmek değil, ilk öncülü ve içinde bulunan şartları/önergeleri yeniden temellendirmek ve tutarlı sonuçlar üretmektir. Böylece İslamiyet'in esenlik ve barış anlamını taşıdığı bilincinde olarak, daima müspet hareket içinde olarak, sivil bir direniş kodu geliştirerek, yalnızca evet demeyen bir politik tutuma yol açma ihtimalini tartışmaya açacağız.

Bunun önemi şudur: Riyaset ve din tacirliğine düşmeden, yani dini siyasete

alet etmeden⁴ temel ve doğal insan haklarını önceleyen dindar/Müslüman bir demokrat zihniyetin oluşumudur. Ülke içinde bulunan ırki (Türk-Kürt) ve dini/mezhebi (alevi-sünni) çatışma ortamlarının ortaya çıkardığı anarşi ve terörün önüne geçebilmek mevcut siyasal uygulamaların yanlışlıklarına evet dememek ve bunların olumsuz etkilerini aza indirmek için bu bakış açısı çok önemlidir. **Olası katkı şöyle olabilir:** Dünyada refah ve huzurun/mutluluğun; ahirette ise felahın/kurtuluşun sağlanması için gerekli temel ilkeleri önemseyen bir kişinin her siyasal yapı içinde bir "dindar demokrat" tutum ve tavır oluşturabilmesine katkı sağlamaktır. 15 Temmuz 2016 Terörist saldırısı sonrasında ilahiyat fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığının Yeni Bir Din Dili Oluşturması gerekliliğini gündeme getirmeyi de olası katkı olarak düşünüyoruz.

1. Yeni Bir Din Oluşturmanın Gerekliliği

Yeni bir din dili geliştirmek derken dünyada dini çeşitlilikleri, yani farklı inanç, farklı ibadet ve kısmen farklı ahlaki öğretilere sahip olanları değerlendirmek, bunlar hakkında konuşmak nasıl olacaktır? Dünyadaki bütün dini tasavvurların olumlu ya da olumsuz bir etkileşim içinde olduğu ve müntesiplerine de doğruluk/kurtuluş sunduklarını düşündüğümüz zaman kapsayıcı tutumun baskın olduğu gözlemlenmektedir. Tek doğru kendisine aittir, dini tasavvurların

3 M.Ali Ağaoğulları, eski Yunan'da Siyaset Felsefesi, V yay. Ankara.1989, Platon için bkz. s.169-184, 203-205; 201-212, Aristoteles, s.244-253, 257-263; Epiküros s.272 vd; Batı'da Siyasal Düşünceler, edit. M. A. Ağaoğulları, İletişim yay. İstanbul.2014, s.98-164; Osman Elmalı, H.Ö.Özden, İlk Çağ Felsefesi Tarihi, Arı yay. İstanbul.2013, s. 117-188

4 İslam Felsefesinin ilk düşünürü diye nitelendirilen Kindî bu husus üzerinde özellikle durmaktadır. "İlk Felsefe Üzerine", Felsefi Risaleler içinde, çev. Mahmut Kaya, Klasik Yayınları, İstanbul 2014, s. 127

geçerliliği ve kurtuluş ümidi olamaz. Bir de bunun karşısında bütün dinleri eşit derecede geçerli ve birbirine eş değer gören, bir dinin müntesiplerinin kurtuluşa erebileceğini söyleyen dini çoğulculuk vardır. Bunların ortasında kapsayıcı tutum vardır, inançların doğruluğu bakımından dini dışlayıcılığına insanların kurtuluşa ermesi bakımından çoğulculuğa benzeyen orta bir noktaya işaret eder. Bir de görelilikçi yaklaşım vardır ki, buna göre her dinin mutlaklık iddiaları kendi şartları içinde geçerlidir. Ernest Troeltsch'in bu görüşü, Arnold Toynbee'nin bütün dinleri özde bir sayıp aynı hedefe götüren farklı yollar sayan yaklaşımı, Carl Gustav Jung'un bütün dinleri kaynak ve işlev olarak gören yaklaşımı da, bu bağlamda geliştirilen dini çoğulculuğa örnek olarak verilebilir. Bir de bu öğretilerin tamamını reddeden ateizm (Tanrı Tanımazlık), bunlar üzerine konuşmayı gerek görmeyen agnoistizm vardır. Şimdi önemli olan ibrahimi geleneğe yaslanan Musevi, İsevi ve Muhammedi Şeriatlerin Tek Tanrı tasavvurlarını, ortaya koymadığı çeşitliliği nasıl izah edebileceği midir? Temel iddiaları koruyarak, dinleri başka bir şeye indirgemeksin, dini öğretilere dair eş değer açıklama da getirmeksizin, tamamen akli bir yorumlama mümkün müdür? ⁵

Kapsayıcılık bağlamında düşündüğümüz zaman dinleri daha doğrusu şartları bir diğerine indirgemeksizin, temel önermelerinizden ve iddialarından vazgeçmeden, onları koruyarak, eş değer açıklama getirmeksizin rasyonel temellendirme yapmanın önemi son gelişmelerle iyice ortaya çıkmıştır. Çünkü teolojik/kelami dil ile kendi öğretisini bir diğerine karşı savunmasını yapabilir, önceki şartlardaki kırımları ve tashihleri söyleyebilir; cedel yöntemi bunun içindir. Fakat teolojiler burada da görüldüğü üzere, bir diğer şartın, yöntemin bakış açısını dışlamamak ve kendi kapsayıcılığını söylemek yerine, aynı şeriat içindeki farklı mezhepleri, yolları ötekileştiriyor, bazılarını kâfir, bazılarını müşrik olarak görüyor.⁶ Asıl olan eş ölçülemezlik, adalet ve eşitlik ilkeleri arasındaki farka dikkat ederek,⁷ ibrahimi geleneğin temsilcisi olan bütün peygamberlere karşı herhangi bir nezaketsizlik yapmamak, adaletsiz uygulama içeren bir davranış ve tutumda bulunmaktır. Eş ölçülemezlik ilkesi gereği de Hz. Muhammed (sav) yol ve yönteminin hanif geleneğinin İbrahim milletinin nihai uygulaması olduğunu, onun içlem ve kapsam açısından içeriğini konuşmak gerekir diyorum. İbrahimi geleneğin kalbi olan Kudüs ve Mescid-i Aksa bunun somut örneğidir. ⁸

5 Rahim Acar, "İnsanı Sınırlarımız içinde Dini Çeşitliliği Yorumlamak", Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, ULUSLARARASI AZƏRBAYCAN FELSEFE ARAŞTIRMALARI FƏLSƏFƏ VƏ SOSIAL-SİYASİ DƏRNEĞİ ELMƏR ASSOSİASİYASI (U F A D) (A F S E A) FƏLSƏFƏ və sosial-siyasi elmlər Bakı - 2016 2 (39) elmi-nəzəri jurnal, s. 112-129

6 Julius Wellhausen, İslamiyetin İlk Devrinde Dini-Siyasi Muhalefet Partileri, çev. Fikret ışılta, TTK, Ankara.1986; W.Montgomery Watt, İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri, çev. E.R.Fıgıllı, Sarkaç yay. Ankara.2010

7 Mevlüt Uyanık, "Adalet Kavramı Merkezinde Eşitlik ve Özgürlük İlişkisinin Felsefi Analizi", İstanbul Barosu ve Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi (HFSA). İstanbul Barosu yayınları, Kitap 21. İstanbul.2010, ss. 296-309

8 Mevlüt Uyanık, Kudüs'ü Gezi/yorum: İbrahimi Geleneğin Kalbi: Kudüs: <http://www.anahabergazete>.

Aslında bütün peygamberlere hepsine aynı din (tevhid, nübüvvet ve mead) indirilmiştir, adı da İslam'dır. Her şeraitin müntesiplerinin kendi doğrularıyla yaşaması ve kurtuluşa ereceğini sanması tutarlı olarak görülebilir. Farklı dini tasavvurları yani dini çeşitliliği anlamak için dini çoğulculuk tasavvuru öne sürülmüştür. Ama bunu söylemek kurtuluşa erişmek açısından eşit olduğu anlamına gelir mi? Hz. Muhammed sav yol ve yöntemini daha tutarlı ve makul görmek; diğer peygamberlerin müntesiplerine karşı bir adaletsizlik içinde olmamı gerektirmez, ama eşit olarak görmek anlamına da gelmez. Eş ölçülemezlik ilkesini ed-Din; eş-Şeria ve el-Mille(t) kavramları arasındaki farka, eşitlik de sayısal ve oranlı eşitlik nüansına dikkat ederek yapmaya çalışıyorum.⁹ Burada ortaya çıkan bir görecelilik yok mu diye sorulacak olursa, dışlayıcı bir tutumdan uzak, çoğulculuktaki eş ölçülemezlikten de kaçınarak kapsayıcılığı önceliyorum, ama görelilik/relativizme düşmeden bu riski almak gerekir.

Bosna Hersek'in başkenti, bilge-yönetici Aliya İzzetbegoviç'in şehrinde Timav'ın düzenlediği Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumunda (19-21 Mayıs 2016) "Barışçıl Bir Dünya İçin İlahi Dinler ve Çoğulcu Evrensellik Tasarımlar" başlığıyla müzakere açmak bu riskin göze alınması demektir. Eski Yugoslavya, yeni Bosna-Hersek, Sırbistan ve Hırvatistan devletlerinin olduğu bölgede yaşanan

çatışmaları analiz etmek ve barışa katkıda bulunmak şarttır. Birbirine yakın dilleri konuşan ama farklı dini inançlara sahip olan (Hırvatlar ve Slovenler Hıristiyan ve Katolik, Sırlar ve Karadağlılar Hıristiyan Ortodoks, Boşnaklar Müslüman) kardeşler arasındaki sosyo-politik ve erk çatışmanın dini öğretilerle meşruyet sağlandığı görülünce, din merkezli çatışmaların giderilmesi için neler yapılabilir sorusu önem kazanmaktadır. Bu durumda bir dine inanmak ve/ya onun bir mezhebine göre yaşamayı önceleyen dindar bir şahsın Hıristiyan veya Müslüman sıfatını öncelemeksizin demokrat bir tavır tutum edinebilmesinin imkânını müzakere etmek gerekir.

2. Muhafazakâr Demokrat; "Müslüman Demokrat" ve "Dindar Demokrat" Tasavvurları

Ülkemizde ve Ortadoğu'da özellikle 2010 Arap baharıyla birlikte yaşananlar dini değerlerin yeniden yorumlanmasını ve yeni bir din dili oluşturmayı gerekli kılmaktadır. İktidarın yozlaştırma etkisine dikkat ederek, iktidar tutkusunun gemlenmesi, dinin siyasete alet edilmeden bir tavır ve tutum geliştirmek için bu gereklidir. 3 Kasım 2002 tarihinde kısa bir süre önce kurulmuş olan Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara geldi. Şu ana kadar da iktidar kalmaya devam ediyor.

Söylemini başlangıçta "Muhafazakâr Demokrat" kavramıyla temellendirmeye çalıştı. Ben de, kavramsallaştırmaya özdeş olarak kurulan Muhafazakâr Dü-

com/kudusu-geziyorum-1-haberi;29.Mart.2017; <http://www.anahabergazete.com/kudusu-geziyorum-ii-ibrahim-mescidi-utanc-duvari-zeytindagi-haberi>;13.Nisan.2017;<http://www.akademi-haber.com/yazarlar/prof-dr-mevlut-uyanik/kudusu-gezi-yorum-ii-ibrahim-mescidi-utanc-duvari-zeytindagi/83/>

9 Mevlüt Uyanık, "Türkiye'deki Kavramsal Kargaşanın Temel Terimleri: "Din", "Millet" ve "Şeriat". Yeni Türkiye, Cumhuriyet Özel Sayısı, 23-24, (1998) s. 2618, 2629, Selefî Zihniyet, Arap Baharı ve Türkiye, Araştırma yay. Ankara.2016, s. 21-44

şünce Dergisinde "Bir Sosyal ve Siyasal Kimlik Tartışması: "Muhafazakâr Demokrat" mı; "Müslüman Demokrat" mı?" başlığıyla müzakereye katılarak tercihim "Müslüman Demokrat" kavramını Türk Siyasal Hayatına kazandırmanın zamanı geldi şeklinde belirtmiştim. Ama siyasal otorite, Sayın Yalçın Akdoğan'ın ve Atilla Yayla'nın da aralarında bulunduğu bir grup akademisyen tarafından temellendirilmeye çalışılan "Muhafazakâr Demokrat" kavramından yana tercih belirtmişti. ¹⁰ "Muhafazakâr Demokrat" kavramı yerine "Müslüman Demokrat" kavramını önerim, ardından son yaşananlarla birlikte temellendirmem eleştiriye tabii tutarak "Dindar Demokrat" kavramını müzakere açmak için öncelikle konuya dair bilgisel hazırlık bulunmuşluk sağlamak gerekir.

2.1. Yeni Bir Siyasal Okumanın İmkânı

Osmanlı Devleti'nin 23 Aralık 1876 tarihinde Meşrutiyetin ilanı ile parlamenter sisteme geçtiğini hatırladığımız zaman parlamenter sistemin 140 yıllık temeli olduğunu görürüz. 1789 Fransız İhtilali'yle değişen dünya paradigmasına uyum sağlamak için Islahat ve Tanzimat fermanlarını çıkaran, I. ve II. meşrutiyetleri yaşayan Osmanlı dini değerleri önceleyen monarşik bir yapılanmadı. Türkiye Cumhuriyeti 1789 dünya para-

digmasına uyum sağlamak için üç tarz-ı siyaseti denedi, kademeli bir şekilde, en sonunda Osmanlı siyasi ve askeri bürokratları monarşi yerine Cumhuriyet, dini değerleri öncelleyen yapı yerine laik, sosyal bir hukuk devleti olarak kuruldu.¹¹ 1946 seçimleriyle birlikte 66 yılı çok partili olan demokrasi arayışımızın sürekli darbeler, post modern darbeler ve muhtıralarla kesildiğini görünce, son on yıldır ortaya çıkan belgeleri, yargılamaları ve toplumsal kırılmaları yaşayınca, demokratikleşme açısından çok da başarılı bir süreç yaşa(ya)madığımız bir gerçektir.

Bununla birlikte AK Parti iktidarı ile birlikte bir haklar toplamı olarak değerlendirilen demokratik ilkelerin, manevi ve milli değerleri dikkate alınarak yorumlanarak uygulandığı zaman halkımız tarafından benimsendiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle *İslam'ın temel ilkelere, insanlığın evrensel birikimlerini göz önünde bulundurarak yeni bir yorumunun pratiğini, kendi tarihsel-toplumsal sürecimizi yeniden okumak, geniş kabul görmektedir.* Modern dünyada Müslüman toplumlarının parçalı yapısı, İslam'ın temel ilkelerinin yerel şartların çeşitliliğine uyarlanması gereğini de ortaya çıkarmıştır. Çünkü küresel ile yerel arasındaki ilişki diyalektiktir. Bunlar arasında çok farklı türden eklemlemeler olabilir; küresel süreçler, kendisini oluşturan yerel

10 Mevlüt Uyanık, Bir Sosyal ve Siyasal Kimlik Tartışması: Muhafazakar Demokrat mı; "Müslüman Demokrat" mı?" konulu (Muhafazakar Düşünce, Yıl. Sayı. 1. yaz. 2004. s. 165-177; Siyasal kimlik kavramı: Müslüman Demokrat; <http://yenisafak.com.tr/Yorum/?i=403709>; 20/08/2010; Atilla Yayla "Muhafazakâr Demokrat mı; "Müslüman Demokrat" mı?" 03.08.2012 tarihli Zaman gazetesi; buna yönelik yazı için bkz. Uyanık Müslüman Demokrat, <http://www.haberlotus.com/2012/08/24/musluman-demokrat/#.Vu5wv9K-LTMw>, 24/8/2012

11 Mevlüt Uyanık, "Osmanlı Islahatlarının Nihai İfadesi Olarak Üç Tarz-ı Siyaset Ve Türkiye Cumhuriyeti'ne Etkisi" Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye, Ankara. 2002, 14/790-800; a.mlf; Osmanlı Düşünce Tarihinde Parlamenter Sistem Arayışları: İslamiyet'in Belirleyiciliği Üzerine Değerlendirmeler, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2002/2, s. 47-60

yapılarla diyalektik biçimde eklenerek dönüşür. Diyalektik gereği, *bu süreç* sonunda dini ve millî verilerin yerli; yani *Anadolu merkezli yorumlarının evrenselleştirici yeni sentezlerine ulaştırma ihtimali belirebilir.*

İşte bu noktada, kültürler arası etki-leşim ve bunun sonucundaki dönüşüm üzerinde durmak gerekiyor; çünkü kültürler kendi aralarında aynı biçimde ve aynı düzeyde farklılaşmamaktadır. Kültürlerin yerelliği bu bağlamda, yeni bir duyarlılıktan (Muhafazakâr Demokrat ya da “Müslüman Demokrat” gibi) söz etmek demektir “Sosyal ve Siyasal Kimlik Meselesini” Türkiye’de dini ve millî değerleri önceleyerek siyaset yapacağını söyleyip, tek başına iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi, Batı siyasi literatüründe birbiriyle ilintilendirilmesi çok zor olan “Muhafazakâr” ve “Demokrat” terimlerinin bileşenini oluşturmakta gördü. Halbuki meşruiyetinin tarihsel temellerini kolayca bulabileceği “Müslüman Demokrat” kavramını siyaset felsefesinin modern verileri ışığında okuyarak temellendirebilirdi.

Liberal Düşünce Topluluğu’nun katkısıyla Muhafazakârlık ve Demokrasi ilişkisine dair uluslararası bir sempozyum düzenleyerek kimliğinin teorik alt yapısını kurgulamaya çalıştı. Atilla Yayla, dini değerleri önceleyen insanların siyasal kurgularını artık “Müslüman” terimiyle değil de, bunu da içeren “Muhafazakâr” kavramıyla ifade etmesinin daha tutarlı olacağını söyledi. İhsan D. Dağı “AK Parti: “Müslüman Demokrat”

mı “Muhafazakâr Demokrat” mı?” konulu yazısında aynı hususu vurgulayarak “Muhafazakâr Demokrat” ifadesinin anlamlı olacağını söyler. Tarihsel pratik ve ideolojik önermeler bağlamında ‘Müslüman demokrat’ bir model olmadığını, AK Parti’nin, bazı İslamcı entelektüellerin ve Batılı gözlemcilerin ‘icat’ etmeye çalıştıkları ‘Müslüman Demokrat’ bir kimliğe uymayacağını söylemektedir. Ayrıca “Müslüman Demokrat” bir kimliğin, hem AKP’nin toplumsal desteğini nitelemek/kapsamaz hem de ‘merkez’ ve Batı nezdinde ‘meşruiyet’ini sürekli sorgulanır kılacağını, bu nedenle AKP’ye, kendilerinin de ifade ettiği ‘Muhafazakâr Demokrat’ nitelemesinin daha uygun düştüğünü belirtmektedir.¹²

“Türk muhafazakârlığı; modern ve Müslüman” başlıklı yorumuyla Hakan Yavuz ise, AKP’nin muhafazakâr demokrat anlayışı, küresel değerlerle barıştırarak bir Türkiye tezi üretmesi için Brüksel’in insan hakları söylemini, Mekke’nin manevi değerlerini, Türkistan’ın millî şuurunu içermesi gerektiği üzerinde durmaktadır.¹³ Batılı anlamda muhafazakârlık anlayışını müzakere etmek, bu satırların yazarının ilgi alanı dışındadır. Bununla birlikte AKP deneyimi, uzun demokrasi deneyimimizden hareketle batılı literatürdeki “Hıristiyan Demokrat” örneğinde olduğu gibi, bir “Müslüman Demokrat” temellendirmesine girilseydi, özelde Türkiye ve diğer bölgelerde yaşayan Müslüman halklar, genelde dünya siyasal literatürüne özgün ve özgül bir katkı olabilecekti. Çünkü

12 İhsan D. Dağı, “AK Parti: “Müslüman Demokrat” mı “Muhafazakâr Demokrat” mı?” 09/01/2004 Zaman

13 Hakan Yavuz, “Türk muhafazakârlığı; modern ve Müslüman” 10/01/2004 Zaman; Mevlüt Uyanık, “Bir Sosyal ve Siyasal Kimlik Tartışması Olarak Müslüman Demokrat” Ağu 2, 2012: <http://www.haberlotus.com/bir-sosyal-ve-siyasal-kimlik-tartismasi-olarak-musulman-demokrat/#.WOZg3kXygdU>

AKP, yerli/dini/milli değerlerin evrensel veriler ışığında okuma iddiasıyla iktidar oldu; başarılarında mevcut egemenlik ilişkilerinin içinde "çevrenin/taşra"nın 28 Şubat süreciyle bütün siyasal farklılıkları homojenleştirdiği bir merkeze, ya da "28 Şubat mağduru çevre"nin "diğer kenarlar"a karşı bir tepkisi olarak ortaya çıkmıştı.

Islahat ve Tanzimat Fermanlarıyla başlayan I. ve II. Meşrutiyetlerle ivme kazanan siyasal ve kültürel modernleşme projemiz Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla somutlaşmıştır. Devlet kavramını salt kutsal bir kategori olmaktan çıkararak Cumhuriyet, ekonomi politişin gereğini yapmaya çalışmaktadır. Günümüzde Avrupa Birliğı'ne katılmayı, bu projenin son aşaması olarak görüyordum. Fakat 11 Eylül 2001 tarihinden itibaren bütün dünyada yaşanan sosyo-politik gelişmeler ve bunların ortaya çıkardığı sorunların üstesinden gelebilmek için siyasi, güvenlik ve insan hakları boyutlarını bir arada düşünmemiz, çözüm önerilerini bir bütün olarak üretmemiz gerekiyordu.

Bu çerçevede, AKP'nin AB uyum süreciyle ilgili olarak çıkarttığı yasalar, demokratikleşme açısından tikel/yerli olanda tümeli/evrenseli yakalamak ya da tikel tümelleştirmek şeklinde okunabilir; ama bunu tartışmalı "Muhafazakâr Demokrat" kavramı ile yapmanın tutarlı olmadığını o dönemde dile getirdim. Çünkü muhafazakâra göre tarih, gelenek, toplum, devlet vs. gibi kavramlar çok büyük harfle yazılmış kavramlardır. İster devlet için daha patentli bir sivil muhafazakârlık yapın, ister daha sivil toplumcu bir muhafazakârlık yapın, o

büyük harflerle okuma alışkanlığı sonuça demokrasiyle zaafi üretebilecek sonuçlar getirmeye adaydır. Yani muhafazakârlığın politika öncesi bir düşünüş olarak vaat ettikleri ile politikleşmesinden sonra doğabilecekler arasında çok ciddi bir sıkıntı vardır. Dolayısıyla bu atlanmış bir meseledir. Nitekim demokrasi muhafazakârlığın bağımlı değişkeni olarak gören bu perspektif, Süleyman Seyfi Öğün'e göre çok risklidir.

Bu çerçevede, AKP'nin cüretkar bir ifadeyle "Türkiye muhafazakâr demokrasiyi seçti" demesi siyasal anlamda çelişkiler içermektedir, zira demokrasiye sıfat koymak, özünde totaliter bir tavidir. Türkiye'nin siyasal yapısı ve oluşturduğu kültürü salt sol ve sağ, muhafazakârlık veya ilerçilik ikileleriyle açıklanamaz. Üstelik bu tür nitelendirmeye gerek olmamasının nedeni, muhafazakârlığı demokrasi içinde olmasından dolayıdır. Öğün, AKP'nin kendisini tanımlamakta kullandığı "muhafazakâr demokrat" nitelmesini tercih etmesinin temelinde muhafazakâr düşüncenin, ortalamaları bulmak, akliselim ile hareket etmek, tecrübeye güvenmek gibi siyasetin aşırılıklarını törpüleyen bazı özelliklerinin yattığını belirtir. Gerçekten, AKP'nin iktidar olmasında dini ve milli değerleri önceleyen bir mirası devralması, halkın tercihinde bunun etken olduğu bilinen bir husustur. 28 Şubat 1997 operasyonu siyasetin dinselleştirilmesine karşı bir yapılanma olarak ortaya çıktı, ama paradoksal bir şekilde AKP'yi halk, önemli oranda bu tepkiye karşı bir tepki olarak iktidara taşıdı. AKP, buna rağmen sahip olduğu geleneğin karşılaştığı 28 Şubat türü bir operasyonla karşı karşıya kalmamak ve her an aşırılaşmaya dönük bir potansiye-

li taşıdığına dair resmi çevrelerde hâkim olan bakış açısını izale etme kaygısını taşıdığını hissettirmektedir. Bu nedenle AKP'nin muhafazakâr demokrasi arayışı, yukarıda belirttiğimiz meşruiyet sorunuyla yakından ilişkilidir.¹⁴

2.2. Sosyal ve Siyasal Bir Kimlik Arayışı Olarak “Müslüman Demokrat”

“Müslüman Demokrat” kavramsallaştırmasını önermemin sebebi ise şuydu: Batı'nın insan hakları söylemini, dinin bu hakları fitratla özdeşleştiren bakış açısını ve diğer manevi değerlerini, milli refleksleri koruyan bilinci içeren tarihsel temellere sahip yeni bir sosyal ve siyasal kimlik tasavvuru olabilirdi. Çünkü içe kapanmadan yerleşmeden yerli (dini ve milli) değerleri evrenselleştirmek böyle olabilirdi. Bunu yapmak, farklı, öteki olanın özgün ve özgülüğünü, Allah'ın bir rahmeti ve bereketi olduğunu düşünmektir; bilişip, tanışma, iyilik ve güzellikte yarışma iddiasındaki çoğulcu evrensellikler olduğunu söylemektir. Herhangi bir yabancılaşma, dışlama olmamasının nedeni budur. Bunun için de toplumsal ve siyasal iktidar ilişkilerini kültürel farklılıkları öne çıkararak gözden ırak tutmaya yarayan bir tür şeffaf maske olmanın ötesinde bir şeydir.¹⁵

“Müslüman Demokrat”, laiklik kavramının bütün dünyada demokrasinin çoğulcu boyutunun inançlar alanına yansımalarının bir ifadesi olabilir. Bu gerçekleştirilirse, Türkiye; manevi değerlere saygılı laik ve demokratik hayat biçimini, tarihsel deneyimlerinin verdiği

güçle, devlet nizamı içinde sürekli ihtilalle kesintiye uğratmayacak kurallara bağlayabilecektir. Ulusal/tikelde tümel/uluslararası değerlerin okunmasıyla oluşan bu yapıyı sosyal bir kimliğe toplumsal bir kültüre dönüştürdüğümüz takdirde, bütün bölge ülkelerine örnek teşkil edebilme iddiası gerçeklik kazanır. Bu açıdan “Müslüman Demokrat”, laiklik kavramının bütün dünyada demokrasinin çoğulcu boyutunun inançlar alanına yansımalarının bir ifadesi olabilir.

2.3. “Müslüman Demokrat” Kavramsallaştırmasının Olası Siyasal Getirileri Nelerdi?

Türkiye’de tıpkı Hıristiyanlığın verilerini dikkate alan Hıristiyan Demokrat gibi bir kavramsallaştırma pratiğe aktarılırsa ne olacaktır? Öncelikle, laik, sosyal, bir hukuk devleti olan Türkiye’nin demokratik bir cumhuriyet olarak bölgesel ve uluslararası bir güç olmasına “muhafazakâr” bir katkı olacaktır. Ayrıca Avrupa Birliği’nin, din temelli değil de, ekonomi-politik bir birliktelik olduğu iddiası geçerlilik kazanacaktır. Çünkü halkı önemli oranda Müslüman, yönetimi laik bir devlet olan Türkiye, Hıristiyan, Yahudi, Müslüman ve ateistlerle birlikte yaşanabilecek bir Avrupa Projesi inşasına teorik ve pratik katkıda bulunabilir. Çünkü Avrupa Birliği’nde oldukça çok sayıda Türkler ve diğer Müslüman halklardan insanlar yaşıyor. Hem farklı kültürel dokuya sahip bu insanlarda anayasal vatandaşlık ve yurtseverlik bilinci oluşturulduğu, hem de dünya kamuoyunda çoğulcu, kuşatıcı

14 S. Seyfi Ögün, Milliyet. 09/02/2004; krş. a.mlf, “Yerlici Kültüralizm: Kıyaslamaları Bir Değerlendirme” Globalleşme Söylemleri” Global-Yerel Ekseninde Türkiye” derleyenler E.Fuat Keyman ve A.Y. Sarıbay, Bursa. 2000, s. 40-41; Ali Yaşar Sarıbay, Global Kapitalizm, aynı derleme içinde s. 14

15 Nuray Mert, “Yerlilik” Şeffaf Bir Maske, Birikim; Yerlilik Özel Sayısı, sayı.111-112, 1998, s.100

ve kapsayıcı liberal demokrasinin gerçekleştirildiği "Müslüman Demokrat" kavramıyla daha iyi gösterilebilirdi.¹⁶ Bir diğer önemli getiri şöyle olabilirdi: 11 Eylül 2001 saldırısından sonra tekrar gündeme oturan olası bir medeniyetler savaşını engellemenin yolu, "Müslüman Demokrat" kavramsallaştırmasını işlevsel hale getiren bir Türkiye ile mümkün olabilir. Bu bağlamda, Büyükelçi Ö. Sanberk'in dediği gibi, "Türkiye, AB kültürünü benimsemeden, farklı/yerli kültürel kimliğimize sahip çıkarak, hoşgörü temelinde yükselen bir din olan İslamiyet'in değerlerini koruyarak diyalog ve işbirliğini gerçekleştirebilir. Böylece, ortak politik bir çerçeve oluşturulmasına önemli katkılarda bulunabilir/di."¹⁷ Aksi takdirde medeniyetler savaşı kuramının teorisini olan Huntington'un dediği gibi modern ulus devlet anlayışı yerini medeniyetler kavramına bırakacak, kültürel kimliğin belirlenmesinde önemli bir etken haline gelecektir. İnsanlar artık kendilerini bir ulusun değil, bir medeniyetin parçası olarak görünce, Kafkaslar, Balkanlar ve Ortadoğu'da yaşananların medeniyetler arasındaki ayrım çizgisinin gereği olarak sunulması gerçekleşmiş olacaktır. Huntington'un savaş alanlarını belirleyen bu kıpkızıl perdesini yırtabilecek tek devlet tarihsel ve kültürel birikimini yeni okumalarla gerçekleştirecek olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Siyasal alanları, kültürel çatışma merkezleri haline getiren iktidar odakları, böylece toplumsal çatışmaları maskeliyor.

Kültürel çatışmaların hedef şaşırtma olduğunu Türkiye ispat edebilir; zira Huntington'un ideali olan "her biri başkalarıyla beraber yaşamayı öğrenmek zorunda kalacak farklı medeniyetlerden oluşan bir dünya"sı bizatihi gerçekleştirmiş olan ülkedir. Tarihsel olarak bunu gerçekleştirmiş bir kültürü tevarüs eden devlet, yine medeniyetler arası uyumun simgesi olabilir ve maskeleri düşürebilir/di.

Huntington'un tezine bakıldığı zaman, onun ilk önerisi olan diğer kültür ve medeniyetler için söylediği tecrit edilme ve içe kapanmayı reddedilebilecek bir yapılanmaya sahip tek devlet Türkiye'dir. Huntington'un ikinci önerisi olan Batılı değerleri aynen kabul ederek modernleşmeyi bizatihi deneyen ama bunun da çözüm olmadığını gören yine Türkiye'dir. Üçüncü önerisi olan Batı dışı kültür ve medeniyetlerle ittifak yaparak modernleşmeyi ise günümüzde Perinçek ve ekibi dışında kimsenin savunduğu yok demiştim. Oysa son gelişmelerle bu kazanımların hepsinin terk edildiğini ve içe kapanmayı, bir nevi 3. dünya ülkesi nitelemesini "onurlu yalnızlık" olarak görüldüğünü gözlemledik.

Halkın bunlara rağbet etmediği ve yönünü temel hak ve özgürlükler, insan haklarına dayalı, çoğulcu bir demokrasiye döndürerek *muasır medeniyet seviyesini aşmayı* hedeflediği artık apaçık bir gerçeklik olduğunu söylemiştim ama olmadı maalesef. O zaman şu soruyu sormuştum:

16 Mevlüt Uyanık, "Bir Sosyal ve Siyasal Kimlik Tartışması Olarak Müslüman Demokrat" Ağu 2, 2012: <http://www.haberlotus.com/bir-sosyal-ve-siyasal-kimlik-tartismasi-olarak-musluman-demokrat/#.WOZ-g3kXygdU>

17 Türkiye Gazetesi, 05/04/1995

Yerelleşmeden/içeride kapanmadan, yerli (dini ve milli) değerleri, insanlığın diğer tarihsel birikimiyle yorumlayarak evrenselleştirme çabası olan “Müslüman Demokrat” bir siyasal ve sosyal kimlik tasavvurunun engellenmesi durumunda ortaya çıkacak siyasal zararlar neler olabilir? Yeni devleti kurarken Atatürk’ün büyük oranda lağvettiği Doğu-Batı sınırları yeniden inşa edilir. Ayrıca bireysel hak ve özgürlükler toplamı olan demokratikleşmede eksiklikler ortaya çıkabilir. Bu durumda kaybeden yalnız Türkiye ve diğer Müslüman hakların yaşadığı coğrafyadaki devletler olmayacağı kesindir.¹⁸

Nitekim böyle oldu ve 2010 Arap Baharı adıyla başlayan bölgesel çatışmaların etkisi ülkemize kadar taşındı. Muhafazakârlık ve Müslümanlık değerlerinin içeri boşaltıldı ve selefi zihniyet eş zamanlı bir şekilde bütün Müslüman âleminde etkili olmaya başladı.¹⁹ Halbu-

ki günümüz İslam dünyasında fıkhî, fikrî ve siyasî özgürlük için Ebu Hanîfe’nin hukuk anlayışını, akıl ve rey üzerine kurulu sistemini yeniden okumak ve yorumlamak gerekirken, tam tersi oldu ve selefi zihniyet yeniden canlandı.²⁰

Sömürgecilik döneminin ortaya çıkardığı sorunlarla yüzleşip, günümüz İslam dünyasındaki bilgi ve bilim/teknoloji tasavvurlarını inceleyerek yeni bir duruş ve tutum oluşturma çabaları içindeydik.²¹ Din hegemonik bir siyasetin aracı olmaması gerekir derken²² bütün kurgular birbirleriyle çatışan İslam tasavvurlarıyla sunulmaya başladı. “Muhafazakâr Demokratlık” adına AB uyum sürecini takip etmeyi muasır medeniyet seviyesini aşma çabaları olarak görüyor ve buradaki olası hatalara kendi kavramlarımızla işaret ediyorduk ki, ülkemizin başarı oranı artsın umudunu koruduk.

18 Mevlüt Uyanık, Medeniyetler Arası Diyalogda Müslüman Türkiye’nin Konumu ve Önemi, Yeni Türkiye; yıl. 2, sayı. 9, 1996; a.mlf Medeniyetler Arası Uyumun Simgesi: Türkiye; 04/10/2003 Cumartesi Yeni Şafak Gazetesi; Medeniyetler Arası Çatışma Tezlerinin Analizi:-Medeniyetler İttifakı ve Türkiye’nin Katkısı. An analysis of the Civilisation Conflict Thesis:Alliance of Civilisation and Turkish Contributions, ICAPA [International Conference of the Asian Philosophical Association]The Path to Alliance of Civilisations, University of Indonesia, Jakarta.4-6 November 2009,SS.427-438

19 Mevlüt Uyanık, Selefi Zihniyet, Arap Baharı ve Türkiye, Araştırma yay. Ankara.2016; a.mlf, Dünyada İslamfobia’yı Besleyen Unsur Olarak Neo-Selefi Öğreti - Barışçıl Bir Dünya Birlikteliği İçin Zihniyet Analizi- 8.İcaba Konferansı. 30 Nisan-03 Mayıs.2015. Isparta Isparta-Istanbul-Seuol 2015, ss.287-303, Mevlüt UYANIK Zaylabidin Acımamatoev Selefi ve Felsefi Üslup, Tarihte ve Günümüzde Selefilik, (8-10 Kasım 2013) İSAV ve Ensar İstanbul.2014, s.357-407

20 Mevlüt Uyanık, “Günümüz İslam Dünyasında Fıkhî, Fikrî ve Siyasî Özgürlük için Ebu Hanîfe’nin Yeniden Okunması ve Yorumlanmasının Gerekliliği”. “Ulusal İmam-I Azam Sempozyumu”, 28-30 Nisan 2015. editor: Ahmet Kartal, Hilmi Özden, Eskişehir 2015. 257, ss.403-412, a.mlf, Sivil İtaatsizlik Kavramı Bağlamında Bir Okuma- İslam Düşüncesinin Teşekkül Döneminde Ebu Hanîfe’nin Siyasî Yeri, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi. 6. Kitap.6 kitap. 2003, S.56-68; Sivil İtaatsizlik ve Dini Değerler, Elis Yayınevi, Ankara 2010, s.121-139

21 Mevlüt Uyanık, Çağdaş İslam Düşüncesi Bağlamında Varoluşsal Arayışlar Olarak “Bilginin İslamleştirilmesi” ve “İslami Bilim” Projeleri”, Bilim Tarihi ve Felsefesi: Tarih ve Problemler, editör Ömer Bozkurt, Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, s.159-194. Sömürgecilik Sürecinde “Çağdaş İslam Düşüncesi”nin Teşekkülü ve Türk Aydınların Konumu (the Formation of The Contemporary Islamic Thought During The Colonization and The Status of Turkish Intellectualism” “Proceedings Decolonization, Education, Arts and Humanities and Higher Education Leadership in the Asian Community” The 9th International Congress Of Asian Philosophy Association (ICAPA) 20-24 July/ Temmuz 2016,s..49-65

22 Mevlüt Uyanık, “Din Hegomonik Bir Siyasetin Aracı Olamaz”, Siyasî, Tarihi, Dini ve Kültürel Boyutla-

Bu bağlamda felsefeyi Anadolu'da yeniden yurtlandırmak, Türkistan/Ata-yurt'tan getirdiğimiz kültürel kodlar ile Türkiye/Anayurtta bulduğumuz birikimi yeniden okuyarak aralarında irtibatını yeniden kurmaya çalışırken²³ ilahiyat fakültelerinde Nizamiye medreselerinden itibaren başlayan felsefe ve kelam geleneğini azaltma ve yok etme çabalarıyla karşılaştık.²⁴ Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini açıklamak için Atatürkçülük ve Kemalizm özdeşleşmesine ve bununla çatışan bir İslam tasavvuru üzerinden temellerimizin zayıflatılmasının tutarlı olmadığını belirttik.²⁵

İslam Aklının tarihe gömülmüş ve siyasal hayatta etkili olan şekline eleştirel tavırlarla içtihat geleneğini yeniden diriltmek²⁶ "Müslüman Demokrat" bir tasavvurla olabilirdi. Çünkü Muhammed Abid Cabiri'den hareketle, İslam aleminin en büyük sorunun "Demokrasi" olduğunu, söyleyerek "Çağımızda, bütün

insanlığın mirası olan modern demokrasi biçimlerinden başkası yoktur"²⁷ temellendirme çabalarımızı sekteye uğradı. Aslında geldiğim nokta, ister "Muhafazakâr Demokrat" isterse "Müslüman Demokrat" kavramları olsun, bunlar son tahlilde oyun kurucu değil, Batı tarafından oluşturulan kavramlar eşliğinde düşünmektir. Bu nedenle artık İslam ve demokrasi ilişkisini birbirine indirgemeksizin yerine vahhabi zihniyetinin güncel sunumu olan selefi zihniyetin hâkim olması²⁸ artık yeni bir kavramsallaştırmanın da zamanını göstermektedir.

3. "Dindar Demokrat" Kavramının Temellendirilmesi

Adalet ve Kalkınma Partisiyle başlayan değişim ve dönüşümün siyasal alanda "Muhafazakâr Demokrat" ve "Müslüman Demokrat" kavramlarıyla açıklanamadığı ortadadır. Peki dini değerleri önceleyen bir kişi, Türkiye'ye

riyla İslam ve Şiddet, edit. Mümtaz'er Türköne, Ufuk Kitapları İstanbul. 2007. s.43-63; Selefi Zihniyet, Arap Baharı ve Türkiye, s.209-238

- 23 Mevlüt, Felsefeyi Anadolu'da Yeniden Yurtlandırmak: İslam Felsefesinin Günümüzdeki Anlamı Üzerine Bir Deneme, İslamiyat. C.8.sayı.4. 2005y s.57-78 ; a.mlf ve Aygün Akyol "Felsefeyi Anadolu'da Yeniden Yurtlandırmak Projesinin Hareket Noktası Olarak Farabi ve İhsau'l-Ulum Adlı Eseri" Ebu Nasr el-Farabi, İlimlerin Sayımı, Telif ve Tercüme, Aygün Akyol ile Elis yay. Ankara. 2017. s.13-73; Mine Tokyürek, "Mevlüt Uyanık ile Uydurulmuş Dinlere Karşı İndirilmiş Din Üzerine Bir Söyleşi" İlesam Dergisi, yıl.2, sayı.3, Ocak-Şubat.2017, s.4-7
- 24 Mevlüt Uyanık, Felsefesiz İlahiyat Mümkün mü? TYB Akademi, dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi, yıl.6, sayı.16, Ocak. 2016; s. 53-74; Selefi Zihniyet, Arap Baharı ve Türkiye, s.293-320
- 25 Mevlüt Uyanık, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Felsefesi Kemalizm ve İslam Çatışmasıyla Açıklanabilir mi? Ağu 31, 2015, <http://www.haberlotus.com/turkiye-cumhuriyetinin-kurulus-felsefesi-kemalizm-ve-islam-catismasiyla-aciklanabilir-mi/#.WOeSl0WLQdU>
- 26 Mevlüt Uyanık, Kur'an'ın Tarihsel ve Evrensel Okunuşu (K.Hamdi Okur ile beraber) Fecr. Yay. Ankara. 2012. S. 181-218; "Dini Verileri ve Olguları Yeniden Yorumlama Çabası Olarak İctihad ve İslam Aklının Eleştirisi: Muhammed Arkoun Örneği" Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu'na Armağan, Editör Aynur Çınar, (Yıldız), Tıbyan yay. İzmir.2016, ss.571-612
- 27 Muhammed.Abid el-Cabiri; el-Aklu's-Siyasiyyu'l-Arabi, s. 372, türkçesi, (İslam'da Siyasal Akıl), çev. Vecdi Akyüz, Kitabevi, İstanbul.1997, s.732. Mevlüt Uyanık, İslam ve Demokrasi ilişkisinin Mahiyeti -Muhammed Abid Cabiri'den Hareketle Bir Okuma, Türkiye Günlüğü, sayı 51, (1998) s. 39-60. Muhammed Amara, "el-Fikru'l-Müslim el-Muasır: İslam, ve'l-Ahzab ve Demokratiyye" er-Rey (Ürdün) Gazetesi 22 Şubat 1993/1413. Bu söyleşinin çevirisi M.Uyanık tarafından yapılmış olup, İslam, Demokrasi ve Siyasal Partiler, başlığıyla (11-23 Ağustos 1995 tarihleri arasında) Gündüz Gazetesinde yayımlanmıştır.
- 28 Mevlüt Uyanık, Selefi Zihniyet, Arap Baharı ve Türkiye, s.47 vd

hizmet etmeyi hedefleyen herhangi bir siyasal parti içinde yer alabilir mi?

Ancak yerli ve milli değerleri ön-celediğini söyleyen milliyetçi partiler veya dini değerleri önceleyen kendini muhafazakâr olarak nitelendiren Saadet Partisi gibi veya genel olarak sağ seçme-ne muhafazakâr demokrat nitelmesiyle hitap eden AKP gibi partiler dışında da kalanlarda niçin “Dindar Demokrat” insanlar yer almasın? Yahut Atılğan Bayar’ın ifadesiyle “CHP yönetimi Atatürk döneminden sonra gelen İnönücü ‘Laik Yanılgı’yı tashih etmeyi başarır, pek çok tarikatın ve İslami ekolün oyu da CHP’ye akabilir mi?”²⁹ Veya Cumhuriyet’in kuruluş ilkeleri merkezli sorularımızı devam ettirecek olursak; “Atatürk Maturidi meşrepti ve teoloji bilmeyenler devleti yönetemez.” öncülü, sağ merkez partiler dışında benimsenirse nasıl bir siyasal durum ortaya çıkar? Türkiye’nin geleceği açısından önemli bir açılımı, Cumhuriyet’in din anlayışının ve kendi ürettiği laisite’nin kökenlerine dönülüp,

yeniden tartışmasının; belki de yeniden üretilmesi mümkün olabilir mi?³⁰

Bu bağlamda Selçuklu Sultanı ve Abbasi halifesi arasındaki irtibatın incelenmesi önerilir. 1055 yılında Tuğrul Bey halifeyi Şîi Buveyhilerin elinden kurtarmak için Bağdat seferine çıktı ve bu tarihten itibaren siyasi yönetici ile dini otorite arasında bir ayırım oldu. Şii Fatimi halifesinin elinden Abbasi halifesini kurtardığı zaman Tuğrul Bey’e halife sikke bastırır, özerkliğini tanır. Tuğrul Bey de onun sarayının iâşe ve ibatesini sağlar.³¹

O halde bize düşen, Selçuklu, Osmanlı tarihsel deneyimlerine dikkat ederek, 1789 yılında değişen dünya paradigmasına uygun olarak monarşiden Cumhuriyet’e, dini değerlerden laik bir sisteme ve ulus devlete geçiş olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin kültürel kodlarını yeniden üretmeye “Dindar Demokrat” kavramı katkıda bulunabilir. Yoksa radikal sol ve radikal İslamcı söylemlerin “Türkiye Cumhuriyeti’nin

29 Bayar’a göre, “Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları ‘Türk Laikliği’ni Batı’dan almadı. Zannedildiğinin aksine, İslam içi kaynaklardan üretmiştir. Cumhuriyet kurumsallaşırken Mustafa Kemal, Meclis kürsüsünden konuşacak Sait Bey’den, şu cümleyi söylemesini istedi: ‘Biz amelde Hanefî, itikatta Maturidiyiz.’ Sonra, bugün Türkiye’nin en yaygın ‘Kur’an Tefsiri’ olan Elmalılı tefsirini yazdırdı. Bunun için Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’a ‘Bu tefsir, Hanefî fıkhı ve Maturidi itikadı üzerine kaleme alınacaktır.’ şartı tefsir sparişi verildi. Daha sonra, Türk İslamı’nın geninde olan Maturidi itikadı Mustafa Kemal ve CHP tarafından kurumsallaştırıldı.” Atılğan Bayar, CHP İmam Maturidi’ye dönüyor Akşam, 27.11.2008; ttps://yorumsuz-anne.blogspot.com.tr/2008/12/chp-imam-maturidiye-dnyor.html?m=1, 4 Aralık.2008. <http://toplumsalbilinc.org/forum/index.php?topic=5348.0>;

30 Atılğan Bayar, “Evet, Atatürk Maturidi meşrepti ve teoloji bilmeyenler devleti yönetemez”, <http://www.haberturk.com/yazarlar/atilgan-bayar/213129-evet-ataturk-maturidi-mesrepti-teoloji-bilmeyen-nicin-devlet-yonetemez>, 11 Temmuz 2007 Çarşamba

31 Abbasi Halifesi Tuğrul Bey’e taç giydirdi ve ona “Dünya Sultanı”, kendine de Ruknüddin yani “Dinin Temeli” dedi. Böylece Türkler, İslam halifeliğini Abbasiler birlikte kendi himayelerine almış, 9 asırlık Türk İslam Saltanatı başlamıştır. Mevlüt Uyanık, “Millî Birlik ve Toplumsal Barışın Tesisinde Din ve Felsefesinin Rolü -Yeni Bir Din Dili Oluşturmanın Gerekliği Üzerine’ 23. Mart.2017 Ankara. İlesam’ın Tika, Kültür ve Turizm Bakanlığı katkılarıyla düzenlediği Millî Birlik ve Beraberlik Sempozyumuna sunulan bildiri. A.mlf: Yusuf Has Hacib’e göre Mutluluk Bilgisi -Fârâbî’nin Tahsilü’s-Saade Tasavvuru Bağlamında Bir İnceleme” 18-20 Kasım 2016 İstanbul’da düzenlenen Yusuf Hashacip’in Doğumunun 1000.yılında Kutadgu Bilig-Türk Dünya Görüşünün Şaheseri uluslararası sempozyum İstanbul.2016, s.93-94, krş: Halki Cevizoğlu, 1 Temmuz 2008 Salı günkü Yeniçağ Gazetesindeki “ATATÜRK, LAİKLİĞİ SELÇUKLULAR”-

Kuruluş Felsefesi Kemalizm ve İslam Çatışmasıyla Açıklama" çabalarıyla zihinleri ideolojik kitlemeye tabii tutup, toplumsal ve siyasal kamplaşmalara katkı sağlama riski ortaya çıkar.

Tarihsel birikimimizi yeniden okursak, Selçuklu ve Osmanlı Devleti Türkistan/Atayurt ve Türkiye /Anayurt arasında kurulan devletlerin simgelerini de Türkiye Cumhuriyeti forsunda bulundurarak bu bilinci bütün dünyaya ilan ettiklerini görebiliriz. Fethedilen toprakları "vatan" kılıp "yurt"landıran kültürel doku ise Hanefi-Maturidi İslam yorumunun somutlaşmış şekli olan Horasan-Yesevi kültürüdür. Bu hususu unutulursa, modernleşme ile batılılaşmayı özdeş gören seküler bir devlette 'Niçin Diyanet İşleri Başkanlığı anayasal bir kuruluş olarak tesis edilir? Dini sahih kaynaklardan öğrenip öğretilmesi için tefsir ve hadis külliyatı neden oluşturulur?' soruları askıda kalır.³²

Anadolu'da yeni bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Farklı içerikleriyle ortaya çıkan bütün fikirler ve akımlar, kuruluş aşamasındaki mahiyet ve hüviyet ilişkisindeki sorunları

çözmeye yönelikti. Eğer bu çözüm önerilerini ve aralarındaki farkları analiz edersek, günümüzdeki çatışmaların ve ayrışmaların da nedenlerini bulabiliriz. Böylece farklılıkların aykırılığa dönüşmesine müsaade etmeyen bir "eşik" oluşturabilir ve bir arada yaşama motivasyonumuzu güçlendirebiliriz.³³

Bunu CHP idrak edip, Atatürk ve arkadaşlarının uygulamalarını günceller ve dini değerlerle barışık bir sistem ile "Dindar Demokrat" tasavvuruna katkıda bulunabilir. Bizim önerimiz İslam dünyasının içinde yaşadığı sosyo-ekonomik tarihini iyi incelediğimiz zaman Hanefi fıkhı, Maturidi Akaidi, Ahmet Yesevi'nin hal diliyle manevi/tinsel ilimlerle Evrenin ve insanın niçin yaratıldığı; Biruni gibi alimlerin yöntemleriyle de pozitif ilimlerle evrenin dilinin mahiyetini, Farabi gibi alimlerin yaptığı gibi erdemli/medeni bir yönetimin (ahlak/fıkıh/kelam) tarzını yeniden ortaya koyabilecek yeni bir medeniyet tasavvuru oluşturabiliriz.³⁴

Arap ve Fars Müslümanlığından farklı bir niteliklere sahip olan bir Türk Müslümanlığı olduğunu Hanefi fıkhının

DAN MI ALDI" Başlıklı yazısında şunu söyler: Cengiz Özakıncı neler diyor:"1058 yılında Selçuklu Sultanı Tuğrul, Abbasi halifesi ile din işlerinin halife tarafından yürütülmesi ve saltanat işlerine karışması gerektiğinde anlaşır. Halife kendi belindeki kılıcı sultanın beline takar."Peki bunun kaynağı var mı? "Bunun kaynağı Nutuk"tur. Nutuk"ta Belgeler bölümünde 18 sayfalık bir yer kaplar."

32 Mevlüt Uyanık "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Felsefesi Kemalizm ve İslam Çatışmasıyla Açıklanabilir mi?" <http://www.haberlotus.com/turkiye-cumhuriyetinin-kurulus-felsefesi-kemalizm-ve-islam-catismasiyla-aciklanabilir-mi/#.WO8u4kWLQdU>, Ağu 31, 2015; <http://www.anahabergazete.com/turkiye-cumhuriyetinin-kurulus-felsefesi-kemalizm-ve-islam-catismasiyla-aciklanabilir-mi-haberi-0>, 05 Eylül 2015; <http://www.haberlotus.com/turkiye-cumhuriyetinin-kurulus-felsefesi-kemalizm-ve-islam-catismasiyla-aciklanabilir-mi/#.WO82cUWLQdU>, 31. Ağustos 2015:

33 Mevlüt Uyanık, A ksiyon Felsefesi Olarak Anadoluculuk ve Nurettin Topçu, 7 Eylül 2015, <http://www.anahabergazete.com/aksiyon-felsefesi-olarak-anadoluculuk-ve-nurettin-topcu-haberi>; <http://www.haberlotus.com/aksiyon-felsefesi-olarak-anadoluculuk-ve-nurettin-topcu/#.WO82bkWLQdU>;

34 Mevlüt Uyanık, "Yeni Bir İslam Medeniyeti Tasavvuru İçin Ehl-i Sünnet Öğretilerini Yeniden Okumak 03 Şubat 2016, <http://www.anahabergazete.com/yeni-bir-islam-medeniyeti-tasavvuru-icin-ehl-i-sunnet-ogretilerini-yeniden-okumak-haberi>.

rasyonel çözüm önerileri, özgürlükçü Maturidi teolojisiyle³⁵ ve bunların hayata geçirilmesi olan Ahmed Yesevi örneğinde güncelleyip selefi-şii çatışması gibi dini ekonomi-politik savaşlarda aygıt olarak kullanmayan laik yapıyı güçlendirebiliriz. Harici (İşid, Taliban, el-Kaide), Batini (Feto vb ezoterik yapılar) Şii zihniyetin aşırılıklarından kurtulabilir.³⁶ Arap dünyasında mezhepçilik adı altında yapılan iktidar ve ekonomi-politik savaşlardan uzak durabilmenin yolu budur.³⁷

Bu bağlamda 28 Şubat 1997 sonrasında yaşananlar irtica ile mücadele adı altında ilerici-gerici, laik-anti-laik/İslamcı diye kamplara bölmüştü. 15 Temmuz 2016 terörist darbe girişiminde iktidarla birlikte olduğu bilinen sürekli hoşgörü, diyalog ve eğitim-öğretimin niteliğinin artırılmasından bahseden bir cemaatin örgütlü bir siyasal güce (FETÖ) dönüştüğünü, hükümet nezninde devlete

yönelik terörist saldırıya bile teşebbüs edebildiğini gözlemledik Yaşadığımız farklı iki boyutlu travma (1997/2016) da din dili üzerinde ayrıntılı analizler yapmamız gerektiğini ortaya koydu.³⁸

Eğer bu yeni din dilini kurabilir ve “Dindar Demokrat” kavramını da içselleştirebilirsek, din çatışmanın değil uzlaşımın bir unsuru olabilir. Sorun siyasi ve iktisadidir, din ve kültür farklılıkları ise enerji merkezlerindeki çatışmaya meşruiyet sağlamak olduğunun idrakiyle, çatışma tezinin yanlış anlama, yorumlama ve ön yargılardan oluştuğunu anlayabiliriz. Bu durumda medeniyet ve kültürlerin barışçıl bir şekilde bir arada var olabilmelerinin zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Din merkezli çatışma mantığı ve çatışma riskini en aza indirmeye ihtimali güçlenmiş olacaktır. Bu da küresel güçlerin dini, hegemonik politikalarına meşruiyet aracı olarak kullanmalarının önüne geçecektir.³⁹ Çünkü “Dindar Demokrat” kavra-

35 Mevlüt Uyanık, “Yeni Selefilik Tehlikesine Karşı Hanefi Maturidi Gelenek Niçin Öncelenmelidir? 13 Haziran 2014; <http://www.haberlotus.com/yeni-selefilik-tehlikesine-karsi-hanefi-maturidi-gelenek-nicin-oncelenmelidir/#.WO831EWLQdU>; Hadari-Özgürlükçü Söylem Maturidilik, Haz 18, 2014; <http://www.haberlotus.com/hadari-ozgurulukcu-soylem-maturidilik/#.WO8310WLQdU>.

36 Mevlüt Uyanık, “Yeni Bir Türk-İslam Medeniyeti Tasavvuru İçin Hoca Ahmed-i Yesevi ve Yönteminin Önemi”, <http://www.anahabergazete.com/yeni-bir-turk-islam-medeniyeti-tasavvuru-icin-hoca-ahmed-i-yesevi-ve-yonteminin-onemi-haberi>, 21 Temmuz. 2016; 21 Temmuz 2016; <http://www.haberlotus.com/hay/#.WO82a0WLQdU>, 04 Şubat 2016.

a.mlf, “Hedef Her Zaman Enerji; Müslümanlar Batı İçin “Kıyı Mevzi”24. Temmuz.2014; <http://www.haberlotus.com/hedef-her-zaman-enerji-muslumanlar-bati-icin-kiyi-mevzi/#.WO82ikWLQdU>

“Bir Korku ve Şiddet Simgesi Olarak İŞİD ve Horasan Örgütleri”, 3 Ekim 2014; <http://www.haberlotus.com/bir-korku-ve-siddet-simgesi-olarak-isisd-ve-horasan-orgutleri/#.WO82gUWLQdU>; Harici ve Batini Zihniyetlere Karşı Ahmed-i Yesevi Yöntemi ve Alp-eren Tavrı, 20 Ağustos 2016; <http://www.anahabergazete.com/harici-ve-batini-zihniyetlere-karsi-ahmed-i-yesevi-yontemi-ve-alp-eren-tavri-haberi>,

37 Mevlüt Uyanık Selefi Zihniyet, Arap Baharı ve Türkiye, Araştırma yay. Ankara.2016; Arap Baharını Kışa Çeviren Etken: Mezhepçilik ve Kabilecilik” Nis 10, 2012, <http://www.haberlotus.com/arap-baharini-kisa-ceviren-etken-mezhepcilik-ve-kabilecilik/#.WO87DUWLQdU>

38 Mevlüt Uyanık, 15 Temmuz Terörist Saldırısının Ardından Yeni Bir Din Dili Oluşturmanın Gerekliliği, <http://www.anahabergazete.com/15-temmuz-terorist-saldirisinin-ardindan-yeni-bir-din-dili-olusturmanin-gerekligi-haberi-0>, 16.Mart.2017

39 Mevlüt Uyanık, Barışçıl Bir Dünya İçin İlahi Dinler ve Çoğulcu Evrensellik Tasarımları” Bu metin Timav tarafından düzenlenen “Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu, Bosna Hersek Saraybosna. 19-21 Mayıs 2016” sunulmuştur. A.mlf, “Din Uzlaşımın mı; Çatışmanın mı Unsuru Olacak? Nis 22, 2013, <http://www.haberlotus.com/din-uzlasmanin-mi-catismenin-mi-unsuru-olacak/#.WO846kWLQdU>

mı, İslam'ın esenlik anlamını içselleştiren daima müspet hareket çerçevesinde yıkmadan kırmadan, şiddete başvurmadan çözüm önerileri üretilmesine katkı sağlayamaz mı? Dini verilerin belirli sağ partiler tarafından alabildiğine tüketilmesi ve siyasallaşma riskini azaltamaz mı? Bana göre azaltır, çünkü İslam, demokrasi, nomokrasi, şiddet ve diğer dini yapılanmalarda fundemantalist, radikal eğilimlere, örgütlenmelere de bakıldığı zaman⁴⁰ "Dindar Demokrat" kavramının işlevselliği gerekir.

Bana göre son zamanlarda yaşanan içe kapanmacı ve totaliter bakış açılarının yerlilik ve millilik değil de yerellik olduğuna dikkat ederek tikel değerlerimizi tümelleştirme/evrenselleştirme çabalarına devam etmeliyiz. Bu noktada ortaya çıkacak göreceliliği ve içe kapanmacılığı engelleyen "evrensel ölçüt", "iletişimsel rasyonalite"dir. Yeni bir siyasal gelişme kavramının içeriği, insanın özgür ve rasyonel davranan bir

birey anlamında kendi potansiyellerini gerçekleştirmesi ve bu anlamda rasyonel bir varlık olabilmesi süreci, kendi tarihselliği/yerliliği içinde belirlenecektir. Ancak bu belirleme, her siyasal, dolayısıyla kültür bağımlı toplumsal oluşumun kendi içinde benzersiz olduğunu kabul etmekle birlikte, onu rasyonelleşme, demokratikleşme standartları açısından yorumlamaya ve eleştirmeye imkan sağlayıcı ilkelere de dayanmalıdır.⁴¹

Bunu yapmamız gerek, çünkü yaşanan son gelişmelerden ve yaşanan terör olaylarından⁴² 15 Temmuz Terörist saldırısından ve ülkenin yeniden kamplaşmasına engel olabilecek yeni bir tasavvur olabilir. Eğer yeniden 28 Şubat 1997 ve 15 Temmuz 2016 gibi dini argümanların iki zıt açıdan kullanımıyla ortaya çıkan olumsuzlukları bir daha yaşamak istemiyorsak, yeni bir din dili geliştirme imkanı üzerinde konuşmak için tam zamandır.⁴³

"Dindar Demokrat" kavramı öner-

40 Mevlüt Uyanık, "İslam, Demokrasi ve Şiddet Bağlamında Kökten(Din)cilik Kavramının Tahlili <http://www.haberlotus.com/islam-demokrasi-ve-siddet-baglaminda-koktendincilik-kavraminin-tahlili/#.WO872UWLQdU>, Oca 21, 2012

41 Levent Köker, iki Farklı Siyaset, (Bilgi Teorisi-Siyaset Bilimi İlişkileri Açısından Pozitivizm ve Eleştirel Teori), Ayrıntı Yay. İstanbul.1990, s.81-82, krş. Mevlüt Uyanık, Yerlilik ve Millilik, Ekim 26, 2014, <http://www.haberlotus.com/yerli-ve-milli-olmak/#.WOeSF0WLQdU>; <http://www.kirmizilar.com/tr/index.php/guncel-yazilar3/1486-yenilik-ve-millilik>;

42 Ankara'da 14 Şubat 2016 tarihinde Kızılay ve Askeri bölgeye yakın yerde; 14 Mart 2016 tarihinde Kızılay' Güvenpark da; 19 Mart İstanbul istiklal caddesinde patlamalar oldu. Geçen yıl da 10 Ekim 2015 Ankara'da patlamalar olmuştu. Türkiye Tarihinin en kanlı olayında 95 kişi hayatını kaybetmişti. Son saldırılarla birlikte Ankara, Bağdat sonrasında dünyanın 2. Terör başkenti olarak anılmaya başlandı <http://www.kamusaati.com/gundem/ankara-da-siddetli-patlama-patlama-son-durum-siddetli-patlama-bomba-yuklu-aracla-yapildi-kac-olu-var-h6015.html> <http://www.haberedevam.com/gundem/Ankara-da-patlama-SON-DAKİKA-Ankara-Kizilay-da-17-Subat-2016-patlama-Kac-kisi-odu--h1176.html>; <http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-istanbul-istiklal-caddesinde-patlama-meydana-geldi-40071967> <http://www.diken.com.tr/ankarada-baris-mitingi-oncesi-patlama/>

43 Mevlüt Uyanık 5 Temmuz Terörist Saldırısının Ardından Yeni Bir Din Dili Oluşturmanın Gerekliliği http://www.anahabergazete.com/15-temmuz-terorist-saldirisinin-ardindan-yeni-bir-din-dili-olusturmanin-gerekligi-haberi-0_16.03.2017; <http://www.kirmizilar.com/tr/index.php/guncel-yazilar3/2022-15-temmuz-terorist-saldirisinin-ardindan-yeni-bir-din-dili-olusturmanin-gerekligi>; <http://www.kirmizilar.com/tr/index.php/guncel-yazilar3/1398-sivil-anayasa-sivil-toplum-ve-demokratik-turkiye-icin-darbelere-karsi-muhsini-tavir>; <http://www.muhsiyad.com/haber.php?id=17&PROF-DR-MEV-LUT-UYANIK-SIVIL-ANAYASA-SIVIL-TOPLUM-VE-DEMOKRATIK-TURKIYE-ICIN-DARBELERE-KARSI--MUHSINI-TAVIR>

memin nedeni, son dönemde ulusal ve uluslararası alanda ortaya konulan uygulamalar ve suiistimaller karşısında “Müslüman” terimine yüklenecek eleştirileri karşılamanın çok zor olmasıyla ilintilidir. Belki bu nedenden olsa gerek “Muhafazakâr Demokrat” tabiri aslında Müslüman ve/ya “Dindar Demokrat” tanımını içerecek şekilde kullanıldı. Böylece Ak Parti’nin DP, ANAP, AP, DYP gibi kitle sağ partisi olmayı hedeflemesi bu açıdan önemliydi. Milli Görüş merkezli olan bu hareket, Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Ferah Partisi, Fazilet Partisi, Saadet Partisi çizgisinde devam etmektedir. Adalet ve Kalkınma Partisi de son oluşum içinde yer almayıp yeni bir siyasal yapılanma içine girdiler ve bunu “Muhafazakâr Demokrat” ile temellendirmeye çalıştılar.⁴⁴

“Dindar Demokrat” kavramı “Müslüman Demokrat” kavramını içeriyor ama farklı tasavvurların olmasını da içermektedir. Hatta dindarlık kisvesi al-

tında yapılabilecek yanlış uygulamalara da işaret etmektedir. Böylece “Dindar Demokrat” bu tür icraatları bulunanların yaptıklarına yönelik eleştirileri yönelten kişidir, böylelikle Müslüman teriminin esenlik, barış ve güvenli kişi niteliğine sahip çıkmak vardır. İslam Ahlak Felsefesinin hikmet, iffet, şecaat erdemlerinin toplamı olan adalet ilkesini gerçekleştiren kişi olarak daima itidal ve müsbet hareket üzerine olacaktır. Siyasette de aynı şekilde müstakim ve muktesit yani temel ilkelerini merkeze alarak daima itidalli ve müspet olacak, “İnsanları Rabbin yoluna hikmet ve mev’ize-i hasene ile davet edecektir.”⁴⁵

Üstelik “Dindar Demokrat” kavram-sallaştırmasında zülüm ve baskı görse de, kesinlikle başkasına yönelik bir zülüm ve baskı onaylamaz, zaten kendisi yapamaz. Çünkü üç teorik erdem (hikmet, iffet, şecaat) toplamı olan adaleti önceler ve daima müsbet hareket içinde olur, kırıcı ve toplumsal barışı bozan bir

44 Nitekim Ruşen Çakır’a göre, “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Milli Görüş’le ilgisiyse tartışmalıdır. MNP’nin Kuruluş Beyannamesi’ndeki şu cümlede beş partinin de adının yer alıyor olması, Milli Görüş partilerinin geçirdikleri bütün değişim ve dönüşümlere rağmen hep aynı istikamette gittiğinin sembolik bir kanıtı olarak karşımıza çıkıyor: “Milletimizin fitratındaki yüksek ahlak ve fazilet kuvveden fiile çıkacak, Milli Nizam Partisi’nin muntazam kanallarından dört bir yana dağılarak bütün yurt sahinde, her tarafa refah, saadet ve selamet götürmeye başlayacaktır.”<http://rusencakir.com/Milli-Gorus-hareketi-Dun-bun-gun-yarin/2020; 20.05.2013;>

”Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Zahit Kotku, Bayburtlu Paşa Dede gibi isimlerle istişareden sonra Necmettin Erbakan Milli Nizam Partisini kurdu. 12 Mart Askeri darbesinin ardından laikliğe aykırı bulunduğu iddiasıyla kapatılıyor, Erbakan İsviçre’ye gidiyor. Milli Selamet Partisi kuruluyor ve 1973 Erbakan Başbakan Bülent Ecevit’in Yardımcısı oluyor. 26 Ocak 1974. CHP ile koalisyonundan sonra da AP ve MHP ile birlikte Milliyetçi Cephe’de hükümet ortağı olur. 12 Eylül 1980 ihtifaliyle burası da kapatılır. 9 Temmuz 1983 Refah Partisi kurulur. 7 Haziran 1996 başkanlık görevini üstlenir. 28 şubat 1997 post modern darbe oldu. 30 Haziran 1997 görevinden ayrıldı. Refah partisi de kapatıldı. Üç kez başbakan yardımcılığı, bir kez de başbakanlık yaptı. Ardından Fazilet partisi kuruldu. 2001 de bu da kapatılınca Saadet partisi kuruldu. Adalet ve Kalkınma Partisini kuran ekip, burada yer almayıp yeni bir oluşum başlattı. [45 Nahl süresi 16/125.](http://www.timeturk.com/tr/2011/02/27/iste-milli-gorus-partileri.html, 27/02/2011; http://www.milligazete.com.tr/prof_dr_necmettin_erbakan_kimdir_milli_gorus_hareketi_nedir/450704, 01.02.2017; Ufuk Güçlü, Erbakan’ın Partileri, http://ufukguclu.blogspot.com.tr/2008/01/erbakan-partileri.html; 10/01/2008; https://tr.wikipedia.org/wiki/Necmettin_Erbakan,</p></div><div data-bbox=)

eylem içinde olmaz. İçinde yetiştiği İslam felsefesinin teşekkül döneminden itibaren riyaset ve din tacirliği yapanların, düşüncenin en büyük düşmanları olduğunun bilincindedir.⁴⁶

3.1. Dindar Demokrat: "Modern Bir Dindarlık Tipolojisi"

Allah tarafından insanların dünya ve ahiret saadetlerini temin edecek İlahi ilkeler bütünü olan din, akıl sahiplerine hitap eder. Birtakım gizli odaklar tarafından manipüle edilmiş zihinlere hitap ettiği zaman neler olacağını 15 Temmuz 2016'da terörist darbe girişiminde gördük.

Din, iman, İslâm (barış) ve ihsan (sözde ve amelde doğruluk) şeklinde ifade edilir. Bu bağlamda dinin iki kaynağı vardır. İlki "fitrat"tır, bu Allah vergisi ve onun bir yönlendirmesidir. İkincisi ise "kesb"tir. İç ve dış şartlar çerçevesinde, duygunun da etken olduğu düşünce ile ilgilidir. Bu nedenle kesb; fitratın tersine kişiyi heva ve hevesine uydurabilir, isyana, şiddete ve teröre sürükleyebilir. Bundan sakınmak için 'Allah'ın fitratına sarıl' denilmektedir. Çünkü "din", fitratı değiştirmek için değil, fitrattaki genel selameti ve barışçılığını geliştirmek içindir. O halde din, insanın iman ve amel kanunu olarak akıl ve serbest seçimle taklit olunacak hak ve hayır/iyilik kanunlarının tamamıdır.

Dindarlık insanın sıfatıdır, kişiye ait bir tutumdur; yani insanın dinin/fitratının ilkelerini bileyerek iyilik ve güzellikte yarışmasıdır. Dolayısıyla dindarlık ve diyanet insanın çalışarak kazandığıdır. Bu ayırımı yapamamak, bilgisel hatalara düşmek demektir. Bunun yanı sıra din konusunda bilgili olmak, dindar olmak için yetmez. Bunun pratiğe aktarılması, üç teorik kazanımın (hikmet, iffet, şecaat) toplamı ve pratiğe aktarılması olan adalet ile gerçekleşir.⁴⁷

3.2. Dindar Demokrat, Ehven-i Şer Diyemez

15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsü artık "Dindar Demokrat" bireysel hak ve özgürlükleri önceleyen özgür ve özgüvenli bireylerce olabileceğini, kolektif hak taleplerinde bulunan bir cemaate mensubiyetle olamayacağını göstermiştir. Çünkü kişi o cemaatin ve desteklediği siyasal partinin din tasavvuruyla özdeşleşiyor, diğer siyasal yapıların ve/ya cemaatlerin veya dini grupların tasavvurlarının mutlak dalaletle olduğunu düşünebilir. Siyasette tarafgirlik bu sefer cemaatler arasındaki tarafgirliğe dönüşme riski ortaya çıkabilir ve 15 Temmuz'dan sonra bu durum belirginleşmiştir.

Bu nedenle Dindar Demokrat, "ehvünü'ş-şer" deyip iki yanlıştan birini seçmeye meşruiyet sağlamak zorunda

46 Amaçları riyaset ve din tacirliği olanlardaki haset kiri ve düşünce ufuklarını kapayan karanlık, gerçeğin nurunu görmelerini engeller. Saldırgan ve zalim düşman durumunda olan bunlar, haksız yere işgal ettikleri kürsülere korumak için elde edemedikleri ve çok uzağında buldukları insani erdemlere sahip olanları aşağılarlar. *Amaçları din tacirliği ve riyasettir, oysa kendileri dinden yoksundur.* Çünkü bir şeyin ticaretini yapan onu satar, sattığı ise artık kendisinin değildir."Kindi, "İlk Felsefe Üzerine" Kindi: Felsefi Risaleler. çev. Mahmut Kaya, iz Yay. İstanbul. t.y, s.4-5

47 Mevlüt Uyanık, Aygün Akyol, İslam Ahlak Felsefesi, Elis yay. Ankara.2014,s.78-94; Mevlüt Uyanık, "Din Hegomonik Bir Siyasetin Aracı Olamaz" Siyasi, Tarihi, Dini ve Kültürel Boyutlarıyla İslam ve Şiddet, edit. Mümtaz'er Türköne, Ufuk Kitapları İstanbul. 2007. s.61-62

değildir. Çünkü bu durumda şu sorular öncelenir: Daha büyük şerden kurtulmak ve zarar vermemek asıldır. Ama bunu söylemek, daha az zararlı olana destek vermeyi gerektir mi?

İslam ahlak felsefesi bağlamında soracak olursak, iktidar tutkusu (gazap/ öfke) dengeleyememiş ve ifrata kaçma ihtimali yüksek olan durumlarda, iktidarın yozlaştırıcı yapısına dolaylı da olsa katkı sağlamak anlamına gelmez mi? Her grup ve cemaat benzer düşünüp, faydam dokunsun diye destek verirse iktidarın yanlışlıklarını görmesi nasıl olacaktır? Çünkü İslam ahlak felsefesinde şehvet gücünü dengeleyenler iffet; akıl gücünü itidalli kullananlar hikmet, gazap gücünü yerli yerinde kullananlar ise şecaat sahibidirler. Bu üç itidalli güç sonunda adalet gerçekleşir. Biri eksik olursa adaletin gerçekleşmesi zorlaşır.⁴⁸

3.3. Dindar Demokrat'ın İtidalli ve Müspet Hareketi ve 16 Nisan 2017 Referandumu

İslam Ahlak Felsefesinin temel kavramı itidal üzere olmaktır. İfrat ve tefritten uzak durmak, “mutedillik/orta yol” üzere olmaktan geçer. İnsan nefsinin temel yetilerinden öfke, itidal kullanılırsa şecaat/yiğitliğe, şehvet iffete, akıl ve düşünce hikmete dönüşür. Bunların hepsinin sonucunda ise “adalet” gerçekleşir.⁴⁹ Zaten buradaki temel kavram da ifrat ve tefritten kaçınarak itidalliğin temini ve “orta yol”da olmak, yerli ve yerinde davranmaktır. Aynı zamanda

Peygamberimizin “işlerin en hayırlısı mutedil olanıdır” telkiniyle “Böylece biz sizi insanlara şahit ve örnek olmak için orta bir ümmet kıldık” ayeti, Müslüman halkların temel şiarı olmuştur.⁵⁰ Artık bu ilkeye göre davranan kişi, “İnsanları Rabbin yoluna hikmet ve güzel sözlerle (mev’ize-i hasene) davet eden”-dir.⁵¹ Bu nedenle herhangi bir baskı ve zulüm eylemi içeren bir davranışa destek veremez, kendisi zaten yapamaz. Bir kişiye yapılmış haksızlığı bütün insanlığa yapılmış gibi görür. Dolayısıyla Dindar Demokratın, kimden ve nereden gelirse gelsin, temel değerlere yönelik bütün haksızlıklara karşı bir duruş sergilemesi gerekir.

Bu da Dindar Demokrat tasavvurunun İslamiyet’in yanlış temsilinin de engeli olacağını gösterir. Özellikle günümüzde anarşi ve terörle özdeşleştirilen bir İslam korkusu (islamfobia) düşündüğümüz zaman bu hususu daha önemli görmemin gerekçesi de ortaya çıkar. Bu olabilir, zira Dindar Demokrat, hem siyaseti dine alet etmez, hem de dinsizliğe alet etmenin de tutarsız olduğunu gösterir. Böyle bir duruşa sahip olan kişilerin farklı partilerde yer alarak Meclis’te olması, orada yapılan görüşmeler (şura/istişare)de İslam’ı töhmet altında bırakan vehimlerin tutarsızlığını birinci elden dile getirmesi, ümitsizliği de kaldıracaktır. Çünkü dini argümanları kullanarak zihinlerin ifsad edilmesinin önüne geçilme ihtimali artacaktır.⁵² Dini verileri hem siyasete alet etmek ve taraf-

48 Mevlüt Uyanık, Aygün Akyol, İslam Ahlak Felsefesi, Elis yay. Ankara.2014, s.78-94

49 Mevlüt Uyanık - Aygün Akyol, İslam Ahlak Felsefesi, Elis yay. Ankara.2015; s.72 vd; el-Cabiri, *age*, s.739-740.

50 K.K; 2/Bakara/143; Uyanık, Akyol, İslam Ahlak Felsefesi, s.77.

51 Nahl süresi 16/125.

52 Said Nursi, Muhakemat, Envar yay. İstanbul.1998, s.25

tar toplamak hem de siyaseti dinsizliğe alet ederek kamplaşmanın engellenmesi için bu gereklidir. Çünkü her iki taraf da bir diğeri için gerekli öteki konumundadır, en kolay kullanılma ve safları sıklaştırma yöntemi dini verilerin kullanımını maalesef. Yaşadığımız deneyimlerden hareketle, halkın bir kısmının dahi din ile irtibatının kopması sosyal hayatta öldürücü zehir işlevi görmekte; tersten dini siyasete alet etmeyi kolaylaştırmaktadır.⁵³ Bana göre CHP içinde barındığı bir takım kişilerin zihniyetinin "siyaseti dinsizliğe alet etmekle" ortaya çıkardığı sorunları gidermek için Mehmet Bekaroğlu gibi dindar demokratların sayısı çoğaltıldığından olsa gerek, 16 Nisan 2017 referandumu öncesinde yıllardır kullanılan başörtüsü meselesini bu sefer orduda başörtüsü diye devreye soktu.

Sol'dan istenilen karşı tepki gelmeyince, Taksim'e cami gündeme getirildi, buradan da maksat hasıl olmayınca, BBP ve MHP evet diyeceğini açıklamasına rağmen hayır oyu verenleri, PKK, Feto, Haçlı zihniyeti, alçak ve çukur nitelermeleriyle karşı kutup oluşturulmaya çalışıldı. Ama neticede istenilene yine ulaşamadı ve Milliyetçi oyların büyük bir kısmını kaybettiği belirtiliyor.⁵⁴

Yaklaşık 2.5 milyon oyun manipüle edildiğine dönük şüphe söz konusu olduğu Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) gözlem raporlarıyla gündeme geldi. AKP'li bir vekilin talebi üzerine mühürsüz zarfların geçerli sayılması üzerine tartışmalar yoğunlaştı.⁵⁵

YSK Başkanı Sadı Güven, referandumun tartışmalı hale gelmesine neden

- 53 Hayrettin Karaman, Neyi Oyluyoruz. Nasıl bir ülke, nasıl bir düzen istiyorsunuz? Bunu kendinize sorun. İkinci sorunuz şu olsun: Bu hedefe bir adımda, bir sıçrayışta ulaşmak mümkün müdür? Mümkün değilse zamansız ve usulsüz sıçrayışlarla durmadan sakatlanmak mı istersiniz, yoksa hedefe götüren adımları, usulüne ve gereğine uygun olarak sırayla atarak her adımda sağlıklı mesafeler katı etmek mi istersiniz? İşte bir de bunu oyluyoruz! Bizi hedefe yaklaştıracak olan bir adımı daha "Evet" diyerek atmak, "farz olanı tamamlayan ve ona yaklaşır her fiil farzdır" kuralının çerçevesine dahildir. "http://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/neyi-oyluyoruz-2037309_13/4/2017; <http://www.birgun.net/haber-detay/yeni-safak-yazari-karaman-evet-demek-farzdır-155216.html;13/04/2017>
- 54 Murat Yetkin: İşte Referandum Sonrası İlk Anket, http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/iste-referandum-sonrasi-ilk-anket-40432232_20_Nisan_2017; Tek yayıncı AA'nın aktardığı sonuçlara göre referandumda yüzde 51.4 'Evet', 48.6 'Hayır' çıkmıştı.CNN Türk için IPSOS'un 17 Nisan günü yaptığı araştırmaya 81 ilde 1501 kişi katıldı. Fransa merkezli uluslararası araştırma kuruluşu IPSOS Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından hazırlanan araştırma seçmenin karar verme sürecine ışık tutup oy tercihinde etkili olan unsurları tespit etmeyi amaçlıyor. Buna göre; AKP seçmenin yüzde 90'ı; CHP seçmenin yüzde 5'i; MHP seçmenin yüzde 27'si ve HDP seçmenin yüzde 9'u referandumda "evet" oyu kullandı. Evet diyen seçmenin yüzde 86'sı; hayır diyenlerin ise yüzde 88'inin kararı kampanya sürecinin başından bu yana aynıydı. Evet diyen seçmenin yüzde 77'si sürecin adil olduğunu düşünürken, hayır diyenlerin yüzde 87'si sürecin adil olmadığını düşünüyor. Evet diyen seçmenin yüzde 88'i ülkenin geleceğinin "daha iyi" olacağını söylerken, hayır diyenlerin yüzde 59'u ülke geleceğinin "daha kötü" olacağına inanıyor. http://t24.com.tr/haber/ipsosun-anketine-gore-hangi-partinin-secmeni-tercihini-ne-yonde-kullandi,400072_20_Nisan_2017; aynı anketin bir başka değerlendirmesi için bkz. İlk kez oy veren seçmenin yüzde 58'i 'Hayır' dedi.Sonuçlara göre 1 Kasım 2015 seçimlerinde MHP'ye oy veren seçmenin yüzde 73'ü referandumda 'Hayır' dedi. CHP'de 'Evet' veren seçmen oranı yüzde 5, HDP'de ise yüzde 9.1 Kasım'da AKP'ye oy veren seçmenin yüzde 10'u referandumda 'Hayır' derken, ilk kez oy veren seçmenin de yüzde 58'i de 'Hayır' oyu kullandı.İlkokul mezunu ya da eğitimsiz seçmende 'Evet' oranı yüzde 70, ortaokul mezunlarında yüzde 57, lise mezunlarında yüzde 42, üniversite mezunlarında yüzde 39 olarak tespit edildi. 19/04/2017 <http://www.diken.com.tr/ipsos-arastirmasi-mhp-secmenin-yuzde-73u-akp-secmenin-yuzde-10u-hayir-dedi/>;
- 55 Referandum sonrası 'mühürsüz oy pusulalarının geçerli sayılmasına ilişkin Yüksek Seçim Kurulu'na (YSK) AKP adına başvuruda bulunan Recep Özel, mühürsüz oy pusulalarını "sandık kurulu görevlilerinin

olan ve muhalefetin büyük tepkisine yol açan ‘mühürsüz oy pusulaları’ kararıyla ilgili “Oy pusulaları sahte değil, bunda şüphe yok” diyerek açıklama yaptı.⁵⁶ Yasa esasında yalnızca resmi oy zarflarına izin veriyor olmasına rağmen Yüksek Seçim Kurulu deyim yerindeyse hukuka karşı bir karar verdi ve mühürsüz zarfların kabul edilmesi gerektiğini açıkladı, bunun da 1.5 milyon olduğu belirtildi. Bir milyon da şüpheli ve itiraz edilen oy olduğu vurgusuyla evet ve hayır seçiminin de eşit olmayan şartlarda gerçekleştiği belirtildi.⁵⁷ Seçim güvenliği, sandık gözlemciliği, oy sayım organizasyonları için 2014’ten bu yana gönüllü çalışan bağımsız kuruluş Oy ve Ötesi, ‘partili cumhurbaşkanlığı’ referandumunda YSK verileriyle kendilerindeki ıslak imzalı tutanakları karşılaştırdı. Analizde 2

bin 397 sandıkta, seçmen sayısından fazla oy kullanıldığı belirtildi. Oy ve Ötesi verilerine göre 290 sandıkta kullanılan 99 bin 680 oy dağılımında uyuşmazlık tespit edildi. Bu rakamın Türkiye genelindeki toplam geçerli oy sayısına oranı ise yüzde 0.22 olarak belirtildi. Türkiye genelinde 960 sandıktan yüzde 100 oranında ‘Evet’ oyu çıktı. Toplam oy sayısı ise 89 bin 158. Bu durum ‘Hayır’da 173 olurken, toplam sayı 6 bin 739 oldu.⁵⁸ YSK referandum iptali taleplerini reddetti.⁵⁹ Bunun üzerine hakkında da görevi kötüye kullanmakta suç duyurusunda bulunuldu.⁶⁰ AGİT’e tepki gösteren Dışişleri Bakanlığı ise ön raporun “gözlem heyetinin Türkiye’ye önyargı ile geldiği ve tarafsızlık ilkelerini gözardı ettiği” anlamına geldiğini söyledi.

- hatası” olduğunu savunarak”seçmen iradesini gasp etmemesi” için YSK’ya gittiklerini iddia etti. Özel “Oyları geçersiz saymak seçmen iradesine saygısızlık olacak. Bu nedenle YSK oyların geçerli sayılmasına karar verdi” görüşünü savundu. Seçimin iptal noktasına gitmesi mümkün değildir. Bunu ancak rüyalarında görürler.’ Dedi. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1466247-ak-parti-ysk-temsilcisi-recep-ozel-ysknin-muhursuz-oy-kararini-degerlendirdi>; 19 nisan 2017 Çarşamba; <https://www.evrensel.net/haber/316373/yskye-basvuran-akpli-secim-iptalini-ruyalarinda-gorurler> 19 Nisan 2017; <http://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2017/04/19/secimin-iptalini-ruyalarinda-gorurler/>
- 56 <https://gazetekarinca.com/2017/04/muhursuz-oy-kararini-bir-kez-daha-savunan-ysk-oy-pusulalari-sah-te-degil/> 17 Nisan 2017
- 57 <http://www.diken.com.tr/agit-gozelemcisi-referandumda-kullanilan-2-5-milyon-oy-saibeli,18/04/2017>; <http://www.diken.com.tr/agitten-referandum-raporu-madde-madde-evet-ile-hayir-arasindaki-orantisiz-rekabet/>, 08/04/2017; <http://t24.com.tr/yazarlar/dogan-akin/20-soruda-ysknin-tartismali-kararlari-neden-kanun-devleti-bile-degiliz,17060> 20 Nisan 2017
- 58 <http://oyveotesi.org/referandum-degerlendirmesi/> 20/04/2017 <http://www.diken.com.tr/oy-ve-otesinin-referandum-analizi-2-bin-397-sandikta-secmeden-fazla-oy-cikti/> 20/04/2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/724822/Oy_ve_Otesi_referandum_raporunu_acikladi_2_bin_397_sandikta_secmeden_fazla_oy_cikti.html, 21.Nisan 2017. Cuma;
- 59 CHP, HDP ve Vatan Partisi’nin 16 Nisan’daki referandumda “tam kanunsuzluk” iddiasıyla yaptığı başvurular Yüksek Seçim Kurulu’na (YSK) reddedildi. Karar oy çokluğuyla alınırken, muhalif kalan tek isim Cengiz Topaktaş oldu. <http://www.hurriyet.com.tr/iptal-talebine-yskdan-ret-40432196>, 19 Nisan 2017; <http://t24.com.tr/haber/ysknin-ret-kararına-muhalif-kalan-tek-isim-cengiz-topaktaş-anayasa-ihlali-var,400080>, 20 Nisan 2017 <http://www.sabah.com.tr/gundem/2017/04/20/yskdan-ders-gibi-ret>, 20 04 2017
- 60 İstanbul Barosu, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı Sadi Güven ve YSK üyeleri hakkında görevlerini kötüye kullandıkları gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu. Seçim Kanunu’nun 98. maddesinde mühürsüz zarflar ve pusulalarıyla ilgili olarak, açıkça ‘Geçersiz sayılır’ hükmünün bulunduğu belirtildi. <http://www.diken.com.tr/istanbul-barosu-ysk-baskani-ve-uyeleri-hakkında-suc-duyurusunda-bulundu/>, 19/04/2017; <http://www.sabah.com.tr/gundem/2017/04/17/ysk-muhursuz-oy-kararini-onceki-secimlerde-de-verdi>, 16.Nisan.2017

Bakanlıktan yapılan açıklamada ayrıca, "Siyasi içerikli ve itham edici ifadeler üzüntüyle karşılandı", "Halkoylamasının uluslararası standartların gerisinde kaldığı gibi bir yorum kabul edilemez" ifadeleri yer aldı. Cumhurbaşkanı Erdoğan daha net ve sert bir üslup kullanarak uluslararası gözlemcilerin terörist örgütle irtibatlı kişiler olduğu, tespitlerinin kabul edilemez bulunduğunu belirtti.⁶¹ AGİT ise bunu reddederek YSK'nın kararı yasalara aykırı' görüşünün tutarlı olduğunda ısrar etti.⁶² Hatta bir adım ileri giderek Avrupa Parlamentosu (AP) Başkanı Antonio Tajani, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) referandumda 'hak ihlalleri' yapıldığına ilişkin bir raporundaki suçlamaların kesinleşmesi halinde, 26 Nisan'daki oturumlarında Türkiye üzerine tartışmaya hazır olduklarını söyledi.⁶³ CHP, Anayasa Mahkemesi'nin ardından AİHM'e gideceğini açıkladı. Bir dönem CHP milletvekilliği de yapan Eski AİHM yargıcı Rıza Türkmen, referandum sürecindeki hak ihlali iddialarına ilişkin olarak, AGİT gözlemci heyetinin raporu ve Venedik Komisyonu raporunun AİHM tarafından da dikkate alınacağını düşünüyor: Türkmen, "Çünkü OHAL koşullarında yapılan 16 Nisan referandumunun adil ve eşit koşullarda geçtiğini, düşüncelerin özgürce ifade edildiğini, halkın bilgi alma hakkına saygı gösterildiğini kimse ileri süremez. Ayırı-

ca YSK'nın oy süreci başladıktan sonra, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri Yasası'nın 98 ve 101 maddelerini açıkça çiğneyerek aldığı, mühürsüz oy pusulaları ve zarfların geçerli sayılacağı yolundaki kararı aynı maddenin yani seçme ve seçilme başka bir açık ihlal nedeni. Bu kararla YSK halkın serbest iradesinin sandığa yansımaları sağlayacak çok önemli bir güvenceyi ortadan kaldırdı. Bunu yaparken de ulusal yasayı ihlal etti." diyor.⁶⁴

Adalet Bakanı Bekir Bozdağ, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) referandumla ilgili itirazlarını Anayasa Mahkemesi (AYM) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşıyacağına yönelik açıklamalarına karşın referandumun iptali için yapılan başvuruları reddeden YSK'nın kararının doğru olduğunu belirtti. Bozdağ, "CHP, Anayasa Mahkemesi'ne başvuramaz. Böyle bir hakkı yok." dedi, YSK'nın kararları ile ilgili olarak AYM'ye gidilemeyeceğini belirterek "AİHM'e başvuru yapılabilir ama bu başvurudan netice alınmaz. Çünkü Türkiye'nin taraf olduğu sözleşme taraflara başvuru hakkı vermiyor." dedi.⁶⁵

Cumhurbaşkanı Erdoğan yaptığı açıklamada, iptal kararının Anayasa Mahkemesi (AYM) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) de taşınamayacağını, konunun iki mahkemenin

61 <http://www.diken.com.tr/erdogan-raporunu-tanimadigi-agit-temsilcilerini-de-terorist-ilan-etti/>, 20/04/2017, <http://t24.com.tr/haber/erdogan-bunlar-agitin-referandumu-arastirmak-uzere-gorevlendirdigi-teror-orgutu-temsilcileridir,400073> 20 Nisan 2017; <http://www.bbc.com/turkce/39620428>, 17.Nisan 2017

62 <http://www.diken.com.tr/agit-ysk-karari-yasalara-aykiri-turkiye-isbirligine-yanasmiyor/> 19/04/2017

63 <http://www.diken.com.tr/ap-uyardi-agit-raporundaki-suclamalar-gercekse-turkiyeyi-tartismaya-haziriz/> 18/04/2017

64 <http://www.hurriyet.com.tr/aihm-raporlarına-bakin-40432199> , 19 Nisan 2017;

<http://t24.com.tr/haber/eski-aihm-yargici-riza-turmen-cevapladi-referandum-sonucu-aihme-tasinirsa-ne-olur,400075> 20 Nisan 2017

65 <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39651973>, 20 Nisan 2017

de yetki alanında olmadığını söyleyerek tartışmalara resmi noktayı koydu.⁶⁶ Ana muhalefet partisi CHP lideri Kılıçdaroğlu ise “YSK’nın kararı her kesim tarafından protesto edilmeli” diyerek, CHP lideri, YSK’yı protestoların ‘hak olduğunu da’ belirtti. Hatta bir adım daha ileri giderek Yüksek Seçim Kurulu’nun (YSK) mühürsüz zarf ve oy pusulalarının kabulüne itiraz yollarının tıkanması durumunda anayasa değişikliğini ‘gayri meşru sayacaklarını’ söyledi.⁶⁷ Ülke çapında gösteriler olmaya başladı, gözaltılar oldu.⁶⁸

Bu tartışmalardan benim bu kavram-sallaştırma bağlamında çıkardığım sonuç şudur: Dindar ve demokrat tavır içinde olan insanlar, referandum öncesinde hangi sağ muhafazakâr partide (MHP, BBP, SP) olursa olsun kutuplaştırıcı dile teslim olmadı. Bu açıdan toplumu etnik ve/ya din merkezli kamplaştırıcı ve kutuplaştırıcı dilin etnik ve dinsel ayrışmalarla beslenmesinin artık çözüm olmadığını ortaya çıkması bu referandumun belki de en önemli müspet katkısı oldu.

Bu siyasal getirisi, bir de felsefi ve sosyolojik açıdan katkısı olduğu kanaatindeyim. Çünkü siyasetin dine veya dinsizliğe alet etmekle aşınan değerler, kişinin hesap vereceği bir anın olmayacağını düşünmelerine vesile olabilir, bu da toplumsal kargaşayı, anarşizmi besleyebi-

li. Bunun bir ileri aşaması ise nihilizmdir. Nitekim anarşizm ile nihilizm arasında sıkı bir ilişki de vardır. Nihilizm (hiççilik) her türlü dini/ahlaki ve metafiziksel değeri yok sayar.⁶⁹

İşte tam bu noktada Cumhuriyet kurulurken bütün dini değerlere eşit mesafede ve müntesiplerinin sayısı açısından adaletli davranmayı öngören bir sistem olarak laikliğin önemi üzerinde durmak gerekir. *Bütün dini tasavvurların barışçıl bir ortamda çoğulcu evrensellik tasarımıyla yaşamasının imkânını laiklik sağlayabilir ve din merkezli kamplaşmaların önüne geçebilir. Böyle olunca da siyaseti dini ve/ya dinsizliğe alet etmenin ortaya çıkardığı sorunlarda aza indirgenebilir ve çözümlenebilir hale gelir.* Bu hususu çok önemsiyorum, çünkü siyaseti dine alet ederek erk ve yetki ulaşımını sağlamaya çalışanlara en büyük katkısı paradoksal bir şekilde “laikliği dinsel bir ideoloji olarak kullanmak” isteyenler yapmaktadır.⁷⁰ Bu paradoksu aralamak ve çözüm üretebilmek için de, “Seküler Modern Kimlik ve Dinsel Anti-Modern Kimlik Ayrımı”nın tutarsız olduğunu göstermek gerekir.

4. Dindar Demokrat: Dinin Siyasete Alet Edilmesinin Engeli Olabilir

Dindar Demokrat, laikliğin siyasal ve toplumsal düzeyde çok boyutlu ve karma-

66 <http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-ysknin-karari-kesin-bu-is-bitti,ifc7BWRvDEmKH5QVQgkbuQ>, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39656781>; <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-bu-is-bit-ti-40433196>; 20 Nisan 2017 Perşembe

67 <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39638957>, 19.Nisan.2017

68 <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1463982-istanbul-ve-izmirde-referandum-sonucu-protos-to-edildi>, <http://tr.euronews.com/2017/04/17/referandum-sonrasi-protosto-dalgasi>, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201704171028117386-istanbul-referandum-protosto/> 17.Nisan.2017; <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39649030>, 20.Nisan.2017

69 Uyanık, Felsefi Düşünceye Çağrı, s.199

70 Mevlüt Uyanık, Sivil İtaatsizlik ve Dini Değerler, Elis yay. Ankara.2010, s.25-58, 172-175: a.mlf, Dünya-da İslamfobia’yı Besleyen Unsur Olarak Neo-Selefi Öğreti - Barışçıl Bir Dünya Birlikteliği İçin Zihniyet Analizi- 8.İcapa Konferansı. 30 Nisan-03 Mayıs.2015. Isparta-Istanbul-Seoul 2015, ss.287-303

şık niteliğinin ihmal edilerek; din-devlet ayrımı şeklinde monolitik, tek boyutlu ve indirgemeci bir tanımla sonucunda seküler modern kimlik ve dinsel anti-modern kimlik ayrımının pekişmesine⁷¹ engel olabilir. Bu bağlamda *seküler modern kimlik ve dinsel anti-modern kimlik ayrımının* mantıksal analizini, kısaca yapacak olursak; laiklik ile modernliği özdeşleştirirken dindarlıkla çelişik olarak sunuluyor; biri diğerinin yokluğunu gerektirmez, orta bir kavrama ve anlayışa ulaşılabilir.⁷²

Bu açıdan modern Türkiye'nin hem Müslüman bir ülke; hem de seküler olan bir ulus devlet şeklinde doğuşunun tahlili yapıldığı takdirde, fark işte tam bu noktada ortaya çıkacaktır. Temeli I ve II meşrutiyetlere kadar varan parlamenter sistem arayışının sonucunda⁷³, laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti olarak Türkiye Cumhuriyeti; laiklik ile dindarlığın birbirinin çeliştiği olmadığını, birinin varlığının diğerinin yokluğunu gerektirmediğini göstermektedir.

Sekülerleşme, hem Türk modernizasyonunun kurucu bir unsuru olarak geri kaldığı düşünülen toplumu seküler ve modern bir millet haline dönüştürme; hem de dini kimliğin tanınma ve farklılık iddialarını içeren hayati bir siyasi proje olarak işlev görmüştür. Dolayısıyla laiklik ve dindarlık birbirinin çeliştiği değildir, ikisinin de, aynı anda, ama farklı alan-

larda (laik devlet, dindar veya seküler birey) bir arada yaşayabilmesi için gerekli şartları hazırlanılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, modern ulusun inşasının, Batılı seküler mantık ve bilimsel rasyonaliteyle mümkün olacağını düşünen kurucu seçkin elit, nesnel sekülerleşmenin gerçekleşmesi için herkesin malumu olan bir seri radikal değişiklik yaptı. Din ve devlet ayrımının doğal sonucu, devletin bütün dinlere karşı tarafsız olma, birini diğerine tercih etmeme siyaseti olan laiklik, dini işlerin kurumsal ve anayasal düzeyde kontrol edilmesi olarak işlev görmeye devam etti ve Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu. Bu kurum, laiklik ile dindarlık arasında bir çelişki olmadığını; birinin diğerini yok saymadan, çoğulcu bir şekilde yaşayabileceğinin araştırılmasıdır.

Buradan amaç "Modern Bir Dindarlık Tipolojisi" geliştirerek dinin siyasal bir araç olarak kullanımını engellemektir.⁷⁴

Sonuç

Dindar Demokrat tutum; "Kötüyle yaşamak istemiyorsan, kötülük yapma ve hiç kimsenin hakkına tecavüz etme" şeklindeki ilke, zaman, mekân ve sınır tanımaz. Dolayısıyla mevcut kaos ve karmaşadan uzak durmak, çatışmaya taraf olmamak, haktan ve hakikatten yana taraf olmak demektir. Bu anlamda gerekirse mevcut siyasal yapılardan bi-

71 E. Fuat Keyman, "Türkiye'de Laiklik Sorunu Düşünmek: Modernite, Sekülerleşme, Demokratikleşme" *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, yıl 6, sayı 23, 2003

72 Çelişik ve karşıtlık terimleri için bkz. Özlem Doğan, *Mantık*, İstanbul. 1999; ss.83-84

73 Uyanık, Mevlüt, "Osmanlı Düşünce Tarihinde Parlamenter Sistem Arayışları, -İslamiyet'in Belirleyiciliği Üzerine Düşünceler Liberal Düşünce Topluluğu II. Hukukçular ve Siyaset Bilimciler Kongresi. 26-29/10/2002 Ürgüp; makale olarak neşri: Gazi Üniv. Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi. C.1.sayı.2002, ss. 47-60

74 Uyanık, Mevlüt, *Sivil İtaatsizlik ve Dini Değerler*, s. 21-25, *Din Hegomonik Bir Siyasetin Aracı Olamaz, Siyasal, Tarihi, Dini ve Kültürel Boyutlarıyla İslam ve Şiddet*, edit. Mümtaz'er Türköne, *Ufuk Kitapları* İstanbul. 2007. s.43-63

risini ehven-i şer diye de tercih edemez. A politik bir tavır içinde kalarak, doğru/adaletten bahsederek 9 köyden kovulma riskini alır, ama bilir ki 10. köy kalabalıklaşmaktadır. Bir kişiye yapılan haksızlığın bütün insanlığa yönelik olduğunun bilincinde olduğu için de bundan rahatsızlık duymaz.

Bu anlamda “*Dindar ve Demokrat*” bir tutum, temelde a politik gibi durabilir; ama aslında bizatihi politik bir duruştur. Dolayısıyla Dindar Demokrat tutum, ezeli hikmetin/hakikatin özellikle de din ve dini değerler adına yapılan çatışmalarda daha fazla zedelenmemesi için, kırmadan dökmeden şiddete başvurmadan müspet hareket içinde kalarak, siyaseten muktesit/mutedil durmak aslında bizatihi taraf olmaktır.